

EUDC2012.C-43/10
MAD 2012.1904

Omlægning af Acheloos-floden med henblik på kunstvandring, vandforsyning og vandkraftværk bedømt i forhold til habitatdirektivet, VVM-direktivet, SMV-direktivet og vandrammedirektivet.

6.4.1 Vurdering af virkning på miljøet (VVM) - 6.4.8 Miljøvurdering af planer - 6.5.2 Vandløb, søer og havet - 6.5.6 Beskyttelse af fauna og flora

I 1991/1992 besluttede den græske regering ved to ministerielle bekendtgørelser at omlægge Acheloos flodens øvre løb med henblik på at etablere vandkraftværk samt kunstvandring og vandforsyning i et større område. Beslutningen blev indbragt for den øverste græske forvaltningsdomstol, der i 1994 annullerede beslutningerne med henvisning til, at den gennemførte miljøvurdering var utilstrækkelig, da miljøvurderingen alene belyste summen af de enkelte lokale virkninger, men ikke belyste den samlede virkning af omlægningen, hvilket var i modstrid med VVM-reglerne. De berørte ministerier iværksatte herefter en fornyet miljøvurdering, hvilket førte til, at projektet blev ændret således at den omlægte vandmængde blev reduceret fra 1100 mio. til 600 mio. m³. Denne beslutning blev igen indbragt for den øverste græske forvaltningsdomstol, der i dom i 2000 annullerede beslutningen med henvisning til manglende undersøgelse af alternativer. De berørte græske ministerier iværksatte herefter en fornyet miljøvurdering med belysning af alternativer, hvorefter den græske regering i marts 2003 udstedte en ny bekendtgørelse om gennemførelse af projektet. Beslutningen blev på ny indbragt for den øverste græske forvaltningsdomstol, der ved dom i 2005 annullerede beslutningen med henvisning til, at beslutningen ikke indgik i et program for bæredygtig vandforvaltning, hvilket fandtes i modstrid med vandrammedirektivet. Herefter vedtog det græske parlament ved lov i 2006 at gennemføre projektet, men gyldigheden af beslutningen blev for femte gang indbragt for den øverste græske forvaltningsdomstol, hvilket gav anledning til 14 præjudicielle for EU-domstolen (EUD), hvor sagen blev afgjort af Store afdeling. I forhold til vandrammedirektivet fastslog EUD, at fristen i artikel 13(6) for offentliggørelse af vandplaner senest i 2009 også er sidste frist for fastsættelse af vandkvalitetsmål, men da det omhandlede projekt blev vedtaget af det græske parlament i 2006, var beslutningen ikke begrænset af kriterierne for miljømål i vandrammedirektivets artikel 4. I 2006 var vandrammedirektivet derfor ikke til hinder for den græske beslutning, medmindre gennemførelse af projektet efterfølgende kunne bringe virkeliggørelsen af vandrammedirektivets artikel 4 i fare, hvor der tillige måtte tages hensyn til, at visse skadelige virkninger på vandmiljøet kan tillades efter artikel 4(7). I forlængelse heraf fastslog dommen, at reglerne i vandrammedirektivets artikel 14 om offentlig høring forud for vedtagelse af vandplaner ikke finder anvendelse på forvaltningsplaner for vandløbsoplande vedtaget ved lov. I forhold til undtagelsen for anlægslove i VVM-direktivets artikel 1(5) fastslog EUD med henvisning til bl.a. *Boxus-sagen* (se MAD 2011.2060), at undtagelsen kun kan anvendes, når loven har samme kendetegn som en tilladelse og indeholde en stillingtagen til alle de elementer i projektet, som kan have væsentlige miljømæssige virkninger, at der med loven er taget endelig stilling til projektet, og at lovgiver skal have de i VVM-direktivet krævede oplysninger om projektets miljøvirkninger, før loven vedtages. Den omstændighed, at miljøvurderingen var tilvejebragt forud for en senere ophævet retsakt, betyder ikke, at

den ikke kan anvendes af lovgiver, forudsat miljøvurderingen fortsat må anses for tidssvarende, men overlod det til den græske domstol at afgøre, om disse betingelser var opfyldt. Derimod afviste EUD, at SMV-direktivets regler om miljøvurdering var relevante, da beslutningen ikke var omfattet af SMV-direktivets artikel 2, da den ikke kunne anses for en retsakt, der fastlægger kriterier og fremgangsmåder for arealanvendelse eller fastsætter regler og kontrolprocedurer, som gennemførelsen af et eller flere projekter er underlagt. Da omlægningen af Acheloos-floden berørte Natura 2000 områder, var der tillige rejst spørgsmål om fortolkning af habitatdirektivet. EUD lagde til grund, at habitatdirektivets artikel 6(2)-(4) fandt anvendelse, da det græske parlaments beslutning var truffet to uger efter, at Kommissionen ved beslutning 2006/613 havde udlagt Natura 2000 områder i Middelhavsområdet. Beslutningen var derfor kun gyldig, hvis der forud for Parlamentets beslutning var gennemført en konsekvensvurdering i overensstemmelse med habitatdirektivets artikel 6(3). Denne betingelse var ikke opfyldt, hvis der mangler oplysninger og troværdige opdaterede data vedrørende fuglelivet i de berørte fuglebeskyttelsesområder (præmis 115). Men såfremt godkendelsen af projektet blev annulleret eller tilbagekaldt kunne de nationale myndigheder efterfølgende foretage en sådan vurdering og tage stilling til hvilke kompensationsforanstaltninger, der skal træffes for at undgå skadelig virkning. Såfremt det på grundlag af en konsekvensvurdering, der opfylder betingelserne i artikel 6(3), må konstateres, at projektet har skadelig virkning, kan undtagelsen for bydende nødvendige samfundshensyn i artikel 6(4) anvendes. EUD fastslog, at kunstvandring og vandforsyning falder under sådanne bydende nødvendige hensyn, der kan begrunde en fravigelse af beskyttelsen efter habitatdirektivets artikel 6(3). Når Natura 2000 området er hjemsted for en prioriteret naturtype kan vandforsyning og kunstvandring dog kun i nogle tilfælde henføres som en foranstaltning begrundet i hensyn til miljøet eller den offentlige sundhed. I forhold til de kompenserende foranstaltninger, som kræves ved anvendelsen af undtagelsen i artikel 6(4), fastslog EUD, at disse må afstemmes med omfanget og størrelsen af projektet. Afslutningsvis afviste EUD, at kravet om bæredygtig udvikling i habitatdirektivet udelukkede, at et naturligt flod-økosystem blev forvandlet til et menneskeskabt flod-sø-økosystem, hvis kravene i habitatdirektivets artikel 6(3) og (4) blev overholdt.

EU-domstolen (EUD). Dom, afsagt den 11. september 2012 i sag C-43/10 (Store afdeling)

Acheloos-floden

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot og U. Lohmus samt dommerne A. Rosas, E. Levits, A. O Caoimh, L. Bay Larsen (refererende dommer), T. von Danwitz, A. Arabadjiev og E. Jaraiunas,
generaladvokat: J. Kokott
justitssekretær: ekspeditionssekretær L. Hewlett,
har på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 24. maj 2011, efter at der er afgivet indlæg af:

- Nomarchiaki Aftodioikisi Aitolokarnanias, Dimos Agriniou, Dimos Oiniádon, Emporiko kai Viomichaniko Epimelitirio Aitolokarnanias, Enosi Agrotikon Synetairismon Agriniou, Aitoliki Etaireia Prostatias Topiou kai Perivallontos, Elliniki Ornithologiki Etaireia, Elliniki Etaireia gia tin prostatia tou Perivallontos kai tis Politistikis Klironomias, Dimos Mesologiou, Dimos Aitolikou,

Dimos Inachou, Topiki Enosi Dimon kai Koinotiton Nomou Aitoloakarnanias, Pagkosmio Tameio gia ti Fysi WWF Ellas ved dikigoroι C. Rokofyllos, G. Christoforidis, V. Dorovinis, N. Alevizatos, M. Asimakopoulou, E. Kiousopoulou og N. Chatzis

- Nomarchiaki Aftodioikisi Trikalon ved dikigoros A. Tigkas
- Nomarchiaki Aftodioikisi Magnisias ved dikigoros X. Kontiadis
- Dimosia Epicheirisi Ilektrismou AE (DEI) ved dikigoroι C. Synodikos og F.-A. Mouratian

- Nomarchiaki Aftodioikisi Karditsas ved dikigoros A. Kormalis
- Nomarchiaki Aftodioikisi Larisis, Topiki Enosi Dimon kai Koinotiton tou Nomou Trikalon, Topiki Enosi Dimon kai Koinotiton tou Nomou Larisis, Topiki Enosi Dimon kai Koinotiton tou Nomou Karditsas, Techniko Epimelitirio Elladas - Perifereiako Tmima Kentrikis kai Dytikis Thessalias ved dikigoroι S. Flogai'tis, A. Sinis og G. Sioiuti

- den græske regering ved G. Karipsiadis, C. Mitkidis og K. Kardakastanis, som befuldmægtigede

- den norske regering ved K. Moe Winther og I. Thue, som befuldmægtigede

- Europa-Kommissionen ved D. Recchia og S. Petrova samt ved I. Chatzigiannis og P. Oliver, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 15. september 2011, afsagt følgende

Dom

1. Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger (EFT L 327, s. 1), Rådets direktiv 85/337/EØF af 27. juni 1985 om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet (EFT L 175, s. 40), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/35/EF af 26. maj 2003 (EUT L 156, s. 17, herefter "direktiv 85/337"), Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/42/EF af 27. juni 2001 om vurdering af bestemte planer og programmers indvirkning på miljøet (EFT L 197, s. 30) og Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EFT L 206, s. 7).

2. Anmodningen er blevet fremsat i forbindelse med et annullationssøgsmål anlagt af Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias (departementet Aitoloakarnania Amtsforvaltning) samt af en række andre juridiske personer mod Ypourgos Perivallontos, Chorotaxias kai Dimosion ergon (ministeriet for miljø, fysisk planlægning og offentlige arbejder) samt mod en række andre ministerier vedrørende nogle retsakter vedrørende delvis omladning af vand fra det øvre løb af floden Acheloos (Vestgrækenland) til floden Pineios i Thessalien.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 2000/60

3. 19., 20., 25. og 32. betragtning til direktiv 2000/60 er affattet som følger:

“(19) Dette direktiv tager sigte på at bevare og forbedre vandmiljøet i Fællesskabet. Dette formål vedrører hovedsagelig kvaliteten af det pågældende vand. Vandmængden er et af de aspekter, der må kontrolleres af hensyn til vandkvaliteten, og der bør derfor også fastlægges foranstaltninger vedrørende mængden til støtte for målet om at sikre en god kvalitet.

(20) En grundvandsforekomsts kvantitative tilstand kan have indvirkning på den økologiske kvalitet af overfladevand og terrestriske økosystemer, der er knyttet til grundvandsforekomsten.

[...]

(25) Der bør fastlægges fælles definitioner for vands tilstand med hensyn til kvalitet og, når det er relevant i forbindelse med miljøbeskyttelse, mængde. Der bør fastsættes miljømål, som kan sikre en god tilstand for overfladevand og grundvand i hele Fællesskabet, og som kan forebygge forringelse af vandets tilstand på Fællesskabsniveau.

[...]

(32) Der kan være grunde til undtagelser fra kravet om at undgå yderligere forringelse eller at opnå en god tilstand under specifikke forhold, hvis bestræbelserne mislykkes på grund af uforudsete eller ekstraordinære omstændigheder, navnlig oversvømmelser eller tørke, eller nye ændringer af et overfladevandområdes fysiske karakteristika eller ændringer i grundvandsstanden af hensyn til væsentlige samfundsinteresser. Men der må i så fald træffes enhver rimelig foranstaltning for at afbøde den skadelige virkning på vandområdets tilstand.”

4. Direktivets artikel 2 definerer følgende ord:

[...]

10) “Overfladevandområde”: en afgrænset og betydelig mængde overfladevand, såsom en sø, et reservoir, et mindre eller større vandløb eller en kanal, en del af et mindre eller større vandløb eller en kanal, et overgangsvand eller en kystvandsstrækning.

[...]

13) “Vandløbsopland”: landområde, hvorfra al overfladeafstrømning løber gennem en række mindre og større vandløb og eventuelt søer ud til havet i én enkelt flodmunding eller ét enkelt delta.

14) “Delopland”: landområde, hvorfra al overfladeafstrømning løber gennem en række mindre og større vandløb og eventuelt søer til et bestemt punkt i et vandløb (normalt en sø eller et vandløbs-sammenløb).

15) “Vandområdedistrikt”: et land- og havområde bestående af et vandløbsopland eller flere tilstødende vandløbsoplande sammen med det tilhørende grundvand og kystvand, som i artikel 3, stk. 1, er fastlagt som hovedenhed for vandløbsoplandets forvaltning.

[...]

17) “Overfladevandstilstand”: det samlede udtryk for et overfladevandområdes tilstand bestemt ved enten vandområdets økologiske tilstand eller dets kemiske tilstand, alt efter hvilken der er ringest.

18) “God overfladevandstilstand”: den tilstand et overfladevandområde har nået, når både dets økologiske tilstand og dets kemiske tilstand i det mindste er “god”.

19) “Grundvandstilstand”: det samlede udtryk for en grundvandsforekomsts tilstand bestemt ved enten dens kvantitative eller dens kemiske tilstand, alt efter hvilken der er ringest.

20) “God grundvandstilstand”: den tilstand en grundvandsforekomst har nået, når både dens kvantitative og dens kemiske tilstand i det mindste er “god”.

21) “Økologisk tilstand”: et udtryk for kvaliteten af de med overfladevandet forbundne vandøkosystemers struktur og funktion, som klassificeret i henhold til bilag V.

22) “God økologisk tilstand”: tilstand for et overfladevandområde, som klassificeret i henhold til bilag V.

[...]

24) “God kemisk tilstand for overfladevand”: den kemiske tilstand, der er nødvendig for at opfylde miljømålene for overfladevand i artikel 4, stk. 1, litra a), dvs. den kemiske status, der er nået i et overfladevandområde, hvori koncentrationerne af forurenende stoffer ikke overstiger de miljøkvalitetskrav, der er fastlagt i bilag

IX og i medfør af artikel 16, stk. 7, eller anden relevant fællesskabslovgivning, hvori der er fastsat miljøkvalitetskrav på fællesskabsplan.

25) "God kemisk tilstand for grundvand": den kemiske tilstand i en grundvandsforekomst, der opfylder alle betingelser i tabel 2.3.2 i bilag V.

26) "Kvantitativ tilstand": et udtryk for, i hvilken grad en grundvandsforekomst er berørt af direkte og indirekte indvinding.

[...]

28) "God kvantitativ tilstand": den tilstand, der er defineret i tabel 2.1.2 i bilag V.

[...]"

5. Samme direktivs artikel 3, stk. 1 og 4, bestemmer:

"1. Medlemsstaterne afgrænser de enkelte vandløbsoplande inden for deres nationale territorium og henlægger dem med henblik på dette direktiv under særskilte vandområdedistrikter. Små vandløbsoplande kan kombineres med større vandløbsoplande eller føjes til tilstødende små vandløbsoplande, så de tilsammen danner et særskilt vandområdedistrikt, hvor dette findes hensigtsmæssigt. I det omfang grundvand ikke fuldt ud følger et bestemt vandløbsopland, afgrænses og henlægges sådant grundvand under det nærmeste eller mest hensigtsmæssige vandområdedistrikt. Kystvande afgrænses og henlægges under det eller de nærmeste eller mest hensigtsmæssige vandområdedistrikter.

[...]

4. Medlemsstaterne sikrer, at kravene i dette direktiv til opfyldelse af de miljømål, der er fastsat i henhold til artikel 4, og især alle indsatsprogrammer samordnes for hele vandområdedistriktet. [...]"

6. Artikel 4 i direktiv 2000/60 er affattet som følger:

"i. Ved iværksættelsen af de indsatsprogrammer, der er angivet i vandområdeplanerne, gælder følgende:

- a) overfladevand
  - i) medlemsstaterne iværksætter de nødvendige foranstaltninger med henblik på at forebygge forringelse af tilstanden for alle overfladevandområder, med forbehold af anvendelse af stk. 6 og 7, jf. dog stk. 8
  - ii) medlemsstaterne beskytter, forbedrer og restaurerer alle overfladevandområder med forbehold af anvendelse af nr. iii) for kunstige og stærkt modificerede vandområder, med henblik på at opnå god tilstand for overfladevand i overensstemmelse med bestemmelserne i bilag V senest 15 år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden, med forbehold af eventuelle fristforlængelser i henhold til stk. 4 og anvendelse af stk. 5, 6 og 7, jf. dog stk. 8

[...]

- b) grundvand
  - i) medlemsstaterne iværksætter de nødvendige foranstaltninger med henblik på at forebygge eller begrænse udledning af forurenende stoffer til grundvand og at forebygge forringelse af tilstanden af alle grundvandsforekomster med forbehold af anvendelse af stk. 6 og 7, jf. dog stk. 8, og med forbehold af anvendelse af artikel 11, stk. 3, litra j)
  - ii) medlemsstaterne beskytter, forbedrer og restaurerer alle grundvandsforekomster, sørger for balance mellem indvinding og grundvandsdannelse med henblik på at opnå god grundvandstilstand i overensstemmelse med bestemmelserne i bilag V senest 15 år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden, med forbehold af eventuelle fristforlængelser i henhold til stk. 4 og anvendelsen

af stk. 5, 6 og 7, jf. dog stk. 8, og med forbehold af anvendelse af artikel 11, stk. 3, litra j)

[...]

4. Fristerne i stk. 1 kan med henblik på en gradvis opfyldelse af målene for forekomster af vand forlænges, under forudsætning af at der ikke sker yderligere forringelse af det pågældende vandområdes tilstand, og følgende betingelser alle er opfyldt:

- a) Medlemsstaterne afgør, at alle de nødvendige forbedringer i vandets tilstand ikke med rimelighed kan opnås inden for den tidsplan, der er fastsat i nævnte stykke af mindst en af følgende årsager:
    - i) Der er behov for så store forbedringer, at de af tekniske årsager kun kan gennemføres i faser, der overskrider tidsplanen.
    - ii) Der ville være uforholdsmæssigt store omkostninger forbundet med en færdiggørelse af forbedringerne inden for tidsplanen.
    - iii) De naturlige forhold muliggør ikke en rettidig forbedring af vandforekomstens tilstand.
  - b) Forlængelse af fristen er sammen med begrundelsen herfor udtrykkeligt fastsat og forklaret i den vandområdeplan, der kræves i henhold til artikel 13.
  - c) Fristforlængelser begrænses til højst to yderligere ajourføringer af vandområdeplanen, bortset fra de tilfælde, hvor de naturlige forhold er af en sådan karakter, at målene ikke kan opfyldes inden for denne periode.
  - d) Vandområdeplanen indeholder en oversigt over de foranstaltninger, der kræves i henhold til artikel 11 og anses for nødvendige for gradvis at bringe vandet i overensstemmelse med den krævede tilstand inden udløbet af den forlængede frist, grundene til enhver væsentlig forsinkelse i gennemførelsen af disse foranstaltninger og den forventede tidsplan for deres gennemførelse. En gennemgang af gennemførelsen af disse foranstaltninger og en oversigt over alle yderligere foranstaltninger medtages i ajourføringerne af vandområdeplanen.
5. Medlemsstaterne kan for specifikke forekomster af vand tilstræbe mindre strenge miljømål end krævet i henhold til stk. 1, såfremt disse er påvirket af menneskelig aktivitet, som fastslået i overensstemmelse med artikel 5, stk. 1, eller deres naturlige betingelser er sådanne, at opfyldelse af disse mål er uopnåelig eller forbundet med uforholdsmæssigt store omkostninger, og følgende betingelser alle er opfyldt:
- a) De miljømæssige og socioøkonomiske behov, der dækkes af sådanne menneskelige aktiviteter, kan ikke opfyldes med andre midler, som miljømæssigt er en væsentlig bedre løsning og ikke medfører uforholdsmæssigt store omkostninger.
  - b) Medlemsstaterne sikrer
    - med hensyn til overfladevand, at der opnås den bedst mulige økologiske og kemiske tilstand i betragtning af de indvirkninger, der ikke med rimelighed kunne være undgået på grund af de menneskelige aktiviteters eller forureningens karakter
    - med hensyn til grundvandsforekomster, at grundvands gode tilstand ændres mindst muligt i betragtning af de indvirkninger, der ikke med rimelighed kunne være undgået på grund af de menneskelige aktiviteters eller forureningens karakter.
  - c) Der sker ikke yderligere forværring af tilstanden for det berørte vandområde.
  - d) Fastsættelsen af mindre strenge miljømål er sammen med begrundelsen herfor udtrykkeligt nævnt i den vandområde-

plan, der kræves i henhold til artikel 13, og målene revideres hvert sjette år.

6. Midlertidig forringelse af vandforekomsternes tilstand er ikke i modstrid med kravene i dette direktiv, hvis forringelsen skyldes omstændigheder af naturlig art eller force majeure, som er ekstraordinære eller ikke med rimelighed kunne have været forudset, navnlig voldsomme oversvømmelser og langvarig tørke, eller skyldes omstændigheder som følge af ulykker, der ikke med rimelighed kunne have været forudset, såfremt følgende betingelser alle er opfyldt:

- Der tages alle praktisk gennemførlige skridt for at forebygge yderligere forringelse af tilstanden og for ikke at hindre opfyldelse af målene i dette direktiv i andre forekomster af vand, der ikke er berørt af disse omstændigheder.
- Vandområdeplanen redegør for de betingelser, hvorunder omstændigheder, der er ekstraordinære eller ikke med rimelighed kunne have været forudset, kan påberåbes, herunder fastlæggelse af passende indikatorer.
- De foranstaltninger, der skal træffes under sådanne ekstraordinære omstændigheder, indgår i indsatsprogrammet og vil ikke bringe genoprettelsen af vandforekomstens kvalitet i fare, når omstændighederne ikke længere foreligger.
- Virkningerne af de omstændigheder, der er ekstraordinære eller ikke med rimelighed kunne have været forudset, gennemgås årligt, og under hensyn til de årsager, der er fastsat i stk. 4, litra a), træffes alle praktisk gennemførlige foranstaltninger for så hurtigt, som det kan lade sig gøre, at genetablere den tilstand, vandforekomsten havde, inden virkningerne af disse omstændigheder viste sig.
- En oversigt over virkningerne af omstændighederne og af de foranstaltninger, der er truffet eller skal træffes i henhold til litra a) og d), medtages i den næste ajourføring af vandområdeplanen.

7. Medlemsstaterne misligholder ikke dette direktiv, hvis:

- manglende opnåelse af god grundvandstilstand, god økologisk tilstand eller, hvor det er relevant, godt økologisk potentiale, eller manglende forebyggelse af forringelse af et overfladevandområdes eller en grundvandsforekomsts tilstand skyldes nye ændringer af overfladevandområdets fysiske karakteristika eller forandringer i grundvandsforekomsternes niveau, eller hvis
- manglende forebyggelse af et overfladevandområdes forringelse fra tilstanden "høj" til tilstanden "god" skyldes nye bæredygtige menneskelige udviklingsaktiviteter

og følgende betingelser alle er opfyldt:

- Der tages alle praktisk gennemførlige skridt for at mindske den skadelige indvirkning på vandforekomstens tilstand.
- Grundene til disse ændringer eller forandringer er specifikt angivet og forklaret i den vandområdeplan, der kræves i henhold til artikel 13, og målene revideres hvert sjette år.
- Ændringerne eller forandringerne er begrundet i væsentlige samfundsinteresser, og/eller nyttevirkningerne for miljøet og samfundet ved opnåelse af målene i stk. 1 er mindre end de nyttevirkninger, der følger af de nye ændringer eller forandringer for befolkningens sundhed, opretholdelsen af menneskers sikkerhed og en bæredygtig udvikling.
- De nyttige mål, der tilsigtes ved de nye ændringer eller forandringer af vandområdet, kan ikke på grund af tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger opnås med andre midler, som miljømæssigt er en væsentlig bedre løsning.

8. En medlemsstat, som anvender stk. 3, 4, 5, 6 og 7, sørger for, at anvendelsen ikke vedvarende udelukker eller hindrer opfyldelse af målene i dette direktiv i andre forekomster af vand inden for samme vandområdedistrikt, og at den er forenelig med gennemførelsen af anden fællesskabslovgivning på miljøområdet.

9. Der skal tages skridt til at sikre, at anvendelsen af de nye bestemmelser, herunder anvendelsen af stk. 3, 4, 5, 6 og 7, garanterer mindst det samme beskyttelsesniveau som den eksisterende fællesskabslovgivning."

7. Artikel 5, stk. 1, i direktiv 2000/60 bestemmer:

"Hver medlemsstat sikrer, at der for hvert vandområdedistrikt eller for den del af et internationalt vandområdedistrikt, der ligger inden for dens område, foretages:

- en analyse af dets karakteristika
- en vurdering af menneskelige aktiviteterets indvirkning på overfladevandets og grundvandets tilstand samt
- en økonomisk analyse af vandanvendelsen

i overensstemmelse med de tekniske specifikationer i bilag II og III, og at disse analyser og vurderinger afsluttes senest fire år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden."

8. Direktivets artikel 6, stk. 1, bestemmer:

"Medlemsstaterne sørger for, at der oprettes et eller flere registre over alle områder inden for hvert vandområdedistrikt, der er udpeget som områder, der af hensyn til beskyttelsen af deres overfladevand og grundvand eller bevaringen af levesteder og dyre- og plantearter, der er direkte afhængige af vand, kræver særlig beskyttelse i henhold til konkrete fællesskabsretsakter. De sørger for, at registret eller registrene er færdige senest fire år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden."

9. Samme direktivs artikel 9, stk. 1, første afsnit, bestemmer:

"Medlemsstaterne tager hensyn til princippet om, at alle omkostninger i forbindelse med forsyningspligtigheder, herunder miljømæssige og ressourcerelaterede omkostninger, skal dækkes, under hensyn til den økonomiske analyse, der foretages i henhold til bilag III, og navnlig i overensstemmelse med princippet om, at forurenere betaler."

10. Artikel 11, stk. 7, i direktiv 2000/60 er affattet som følger:

"Indsatsprogrammerne opstilles senest ni år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden, og alle foranstaltningerne skal være operationelle senest 12 år efter denne dato."

11. Direktivets artikel 13 bestemmer:

"1. Medlemsstaterne sørger for, at der udarbejdes en vandområdeplan for hvert vandområdedistrikt, der som helhed ligger inden for deres område.

[...]

4. Vandområdeplanen skal omfatte de oplysninger, der er nævnt i bilag VII.

5. Vandområdeplaner kan suppleres ved udarbejdelse af mere detaljerede programmer og områdeplaner for et delopland, en sektor, et problem eller en type vand for at behandle særlige aspekter af vandforvaltningen. Gennemførelsen af disse foranstaltninger fritager ikke medlemsstaterne for nogen af deres forpligtelser i henhold til den øvrige del af direktivet.

6. Vandområdeplanerne offentliggøres senest ni år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden.

7. Vandområdeplanerne revideres og ajourføres senest 15 år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden og derefter hvert sjette år."

12. Direktivets artikel 14 har følgende ordlyd:

"1. Medlemsstaterne tilskynder til, at alle interesserede parter inddrages aktivt i gennemførelsen af dette direktiv, navnlig i udarbejdelse, revision og ajourføring af vandområdeplanerne. Medlemsstaterne sørger for for hvert vandområdedistrikt at offentliggøre

og gøre det muligt for offentligheden, herunder brugere, at fremsætte bemærkninger til:

- en tidsplan og et arbejdsprogram for udarbejdelse af planen, herunder en redegørelse for høringsprocessen, mindst tre år inden begyndelsen af den periode, planen vedrører
- en foreløbig oversigt over de væsentlige vandforvaltningsmæssige problemstillinger, der har vist sig at berøre vandløbsoplandet, mindst to år inden begyndelsen af den periode, planen vedrører
- udkast til vandområdeplanen mindst et år inden begyndelsen af den periode, planen vedrører.

Såfremt der anmodes herom, skal der gives adgang til de baggrundsdokumenter og oplysninger, der er anvendt ved udarbejdelsen af vandområdeplanen.

2. Medlemsstaterne giver en frist på mindst seks måneder til fremsættelse af skriftlige kommentarer til disse dokumenter for at muliggøre aktiv deltagelse og høring.

3. Stk. 1 og 2 gælder også for ajourførte vandområdeplaner.”

13. Direktivets artikel 15 bestemmer:

“1. Medlemsstaterne sender senest tre måneder efter offentliggørelsen kopier af vandområdeplanerne og alle efterfølgende ajourføringer til Kommissionen og til de berørte medlemsstater efter følgende regler:

- for vandområdedistrikter, der udelukkende ligger inden for en medlemsstats område, alle vandområdeplaner, der dækker dette nationale område og er offentliggjort i henhold til artikel 13
- for internationale vandområdedistrikter mindst den del af vandområdeplanerne, der dækker medlemsstatens område.

2. Medlemsstaterne forelægger sammenfattende rapporter om:

- de i henhold til artikel 5 krævede analyser og
- de i henhold til artikel 8 opstillede overvågningsprogrammer, der er iværksat med henblik på den første vandområdeplan, senest tre måneder efter deres færdiggørelse.

3. Medlemsstaterne forelægger senest tre år efter offentliggørelsen af hver vandområdeplan eller ajourføring i henhold til artikel 13 en statusrapport om de frem- skridt, der er gjort med gennemførelsen af det planlagte indsatsprogram.”

14. I medfør af artikel 24, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2000/60 skulle medlemsstaterne sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme dette direktiv senest den 22. december 2003 og straks underrette Kommissionen herom.

Direktiv 85/337

15. Artikel 1 i direktiv 85/337 er affattet som følger:

“1. Dette direktiv vedrører vurderingen af indvirkningen på miljøet af offentlige og private projekter, der er af en sådan beskaffenhed, at de vil kunne påvirke miljøet væsentligt.

2. I dette direktiv forstås ved:

Projekt:

- gennemførelse af anlægsarbejder eller andre installationer eller arbejder
- andre indgreb i det naturlige miljø eller i landskaber, herunder sådanne, der tager sigte på udnyttelse af ressourcer i undergrunden

Bygherre:

Enten den person, der ansøger om godkendelse af et privat projekt, eller den offentlige myndighed, som tager initiativ til et projekt.

Tilladelse:

Afgørelse fra den eller de kompetente myndighed(er), som giver bygherren ret til at gennemføre projektet.

Offentligheden:

En eller flere fysiske eller juridiske personer og i henhold til national lovgivning eller praksis disses foreninger, organisationer eller grupper.

Den berørte offentlighed:

Den del af offentligheden, som er berørt af, kan blive berørt af eller har en interesse i de beslutningsprocedurer på miljøområdet, der nævnt i artikel 2, stk. 2; med henblik på denne definition anses ikke-statslige organisationer, der arbejder for at fremme miljøbeskyttelse, og som opfylder alle krav efter national lovgivning, for at have en interesse.

[...]

5. Dette direktiv finder ikke anvendelse på projekter, der vedtages i enkeltheder ved en særlig national lov, idet de mål, der forfølges ved dette direktiv, herunder at stille oplysninger til rådighed, nås gennem lovgivningsprocessen.”

16. Direktivets artikel 2, stk. 1, bestemmer:

“Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger med henblik på, at projekter, der bl.a. på grund af deres art, dimensioner eller placering, kan få væsentlig indvirkning på miljøet, undergives en vurdering af denne indvirkning, inden der gives tilladelse.

[...]

17. Samme direktivets artikel 5, stk. 3, bestemmer:

“De oplysninger, som bygherren skal give i henhold til stk. 1, skal mindst omfatte

- en beskrivelse af projektet med oplysninger om placering, art og dimensioner
- en beskrivelse af påtænkte foranstaltninger med henblik på at undgå, nedbringe og om muligt neutralisere væsentlige skadelige virkninger
- de data, der er nødvendige for at konstatere og vurdere de væsentlige virkninger, projektet vil kunne få for miljøet
- en oversigt over de væsentligste alternativer, som bygherren har undersøgt, og oplysninger om de vigtigste grunde til valget under hensyn til indvirkningen på miljøet
- et ikke-teknisk resumé af de i de foregående led omhandlede oplysninger.”

18. Artikel 6 i direktiv 85/337 bestemmer:

“1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til, at myndigheder, som på grund af deres særlige ansvar på miljøområdet kan blive berørt af projektet, får mulighed for at afgive udtalelse om de oplysninger, som bygherren har fremlagt, og om ansøgningen om tilladelse. Medlemsstaterne udpeger i dette øjemed de myndigheder, der skal høres, enten generelt eller i hvert enkelt tilfælde. Disse myndigheder underrettes om de oplysninger, der er indhentet i henhold til artikel 5. De nærmere regler for denne høring fastsættes af medlemsstaterne.

2. Offentligheden informeres ved offentligt opslag eller andre egnede midler såsom elektroniske medier, hvor det er muligt, om følgende tidligt i de beslutningsprocedurer på miljøområdet, der er nævnt i artikel 2, stk. 2, og senest, så snart oplysningerne med rimelighed kan gives:

- ansøgningen om tilladelse
- det forhold, at projektet er omfattet af en procedure med miljøkonsekvensvurdering, og eventuelt at artikel 7 gælder de kompetente myndigheder, der har ansvaret for at træffe afgørelsen, hvorfra der kan indhentes relevante oplysninger, hvortil kommentarer eller spørgsmål kan rettes samt nærmere oplysninger om fristerne for fremsendelse af bemærkninger eller spørgsmål
- karakteren af eventuelle afgørelser eller udkastet til afgørelsen, hvis et sådant foreligger

- e) hvorvidt de oplysninger, der er indhentet i henhold til artikel 5, er til rådighed
- f) hvornår, hvor og hvordan de relevante oplysninger stilles til rådighed
- g) hvilke foranstaltninger der er truffet med henblik på offentlig deltagelse, jf. stk. 5.

3. Medlemsstaterne sikrer, at den berørte offentlighed får adgang til følgende inden for rimelige tidsfrister:

- a) alle oplysninger, der er indhentet i henhold til artike 15
- b) i overensstemmelse med national lovgivning de vigtigste rapporter og anbefalinger, der er indgivet til den eller de kompetente myndigheder på det tidspunkt, hvor den berørte offentlighed informeres i henhold til stk. 2
- c) i overensstemmelse med Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/4/EF af 28. januar 2003 om offentlig adgang til miljøoplysninger (EUT L 41, s. 26) andre end de i stk. 2 omhandlede oplysninger, som har relevans for afgørelsen i overensstemmelse med artikel 8, og som først er til rådighed, efter at den berørte offentlighed er blevet informeret i henhold til stk. 2 i nærværende artikel.

[...]"

19. Direktivets artikel 8 bestemmer:

“Der skal tages hensyn til de i henhold til artikel 5, 6 og 7 foretagne høringer og indhentede oplysninger i forbindelse med tilladelsesproceduren.”

20. Samme direktivs artikel 9, stk. 1, er affattet som følger:

“i. Når der er truffet beslutning om at give eller afslå tilladelse, informerer den (de) kompetente myndighed(er) offentligheden herom i overensstemmelse med de relevante procedurer og stiller følgende information til rådighed for offentligheden:

- indholdet af beslutningen og de betingelser, der eventuelt er knyttet til beslutningen
- efter at have undersøgt de betænkeligheder og synspunkter, som den berørte offentlighed har givet udtryk for, de vigtigste begrundelser og overvejelser, der ligger til grund for beslutningen, herunder information om proceduren for offentlig deltagelse
- om fornødent en beskrivelse af de vigtigste foranstaltninger til at undgå, nedbringe og om muligt neutralisere de værste skadelige virkninger.”

Direktiv 2001/42

21. Artikel 2 i direktiv 2001/42 fastsætter:

“I dette direktiv forstås ved:

- a) “planer og programmer”: planer og programmer, herunder sådanne der medfinansieres af Det Europæiske Fællesskab, samt ændringer deri:
- som udarbejdes og/eller vedtages af en national, regional eller lokal myndighed, eller som udarbejdes af en myndighed med henblik på vedtagelse af parlament eller regering via en lovgivningsprocedure, og
  - som kræves ifølge love og administrative bestemmelser

[...]"

22. Direktivets artikel 3, stk. 2, bestemmer:

“Med forbehold af stk. 3 gennemføres der en miljøvurdering for alle planer og programmer:

- a) som udarbejdes inden for landbrug, skovbrug, fiskeri, energi, industri, transport, affaldshåndtering, vandforvaltning, telekommunikation, turisme, fysisk planlægning og arealanvendelse, og som fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til de projekter, der er omhandlet i bilag I og II til direktiv 85/337/EØF, eller

- b) for hvilke det på grund af den sandsynlige indvirkning på lokaliteter er besluttet, at der kræves en vurdering i medfør af artikel 6 eller 7 i direktiv 92/43/EØF.”

Direktiv 92/43

23. Det anføres i tredje betragtning til direktiv 92/43, at “da hovedformålet med dette direktiv er at fremme opretholdelsen af den biologiske diversitet under hensyntagen til økonomiske, sociale, kulturelle og regionale behov, bidrager det til en bæredygtig udvikling; for at opretholde denne biologiske diversitet er det i visse tilfælde nødvendigt at opretholde eller endog at fremme udfoldelsen af menneskelige aktiviteter”.

24. Direktivets artikel 2, stk. 3, bestemmer:

“De foranstaltninger, der træffes efter dette direktiv, tager hensyn til de økonomiske, sociale og kulturelle behov og til regionale og lokale særpræg.”

25. Samme direktivs artikel 3, stk. 1, har følgende ordlyd:

“Der oprettes et sammenhængende europæisk økologisk net af særlige bevaringsområder under betegnelsen Natura 2000. Dette net, der består af lokaliteter, der omfatter de naturtyper, der er nævnt i bilag I, og levesteder for de arter, der er nævnt i bilag II, skal sikre opretholdelse eller i givet fald genopretning af en gunstig bevaringsstatus for de pågældende naturtyper og levestederne for de pågældende arter i deres naturlige udbredelsesområde.

Natura 2000-nettet omfatter ligeledes de særligt beskyttede områder [(herefter “SBO'er”)], som medlemsstaterne har udlagt i medfør af [Rådets] direktiv 79/409/EØF [af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle (EFT L 103, s. 1)].”

26. Artikel 4 i direktiv 92/43 bestemmer:

“1. På grundlag af kriterierne i bilag III (etape 1) og de relevante videnskabelige oplysninger foreslår hver medlemsstat en liste over lokaliteter, og det oplyses, hvilke naturtyper efter bilag I og hvilke naturligt hjemmehørende arter efter bilag II der findes på disse lokaliteter.

[...]"

Listen sendes til Kommissionen inden tre år efter direktivets meddelelse sammen med oplysninger om hver lokalitet. Disse oplysninger skal omfatte et kort over lokaliteten, dens navn, beliggenhed og udstrækning samt data fremkommet ved anvendelse af de særlige kriterier i bilag III (etape 1) og indgives på en formular udarbejdet af Kommissionen efter fremgangsmåden i artikel 21.

2. På grundlag af kriterierne i bilag III (etape 2) og for hvert af de fem biogeografiske områder, der er nævnt i artikel 1, litra c), nr. iii), og for hele det område, der er nævnt i artikel 2, stk. 1, opstiller Kommissionen i forståelse med hver af medlemsstaterne og på grundlag af medlemsstaternes lister et udkast til en liste over lokaliteter af fællesskabsbetydning, hvoraf det fremgår, på hvilke lokaliteter der findes en eller flere prioriterede naturtyper, eller hvor der lever en eller flere prioriterede arter.

[...]"

Den liste over lokaliteter, der er udvalgt som lokaliteter af fællesskabsbetydning, og som viser lokaliteter med en eller flere prioriterede naturtyper eller en eller flere prioriterede arter, vedtages af Kommissionen efter fremgangsmåden i artikel 21.

3. Den i stk. 2 nævnte liste opstilles inden seks år efter direktivets meddelelse.

4. Når en lokalitet af fællesskabsbetydning er udvalgt efter fremgangsmåden i stk. 2, udpeger den pågældende medlemsstat denne lokalitet som særligt bevaringsområde hurtigst muligt og inden for højst seks år, idet prioriteringen fastsættes i lyset af lokaliteternes betydning for opretholdelse eller genopretning af en gunstig bevaringsstatus for en naturtype i bilag I eller en art i bilag II og for

sammenhængen i Natura 2000 og i lyset af den fare for forringelse eller ødelæggelse, som lokaliteterne er udsat for.

5. Så snart en lokalitet er opført på listen i stk. 2, tredje afsnit, er den omfattet af artikel 6, stk. 2, 3 og 4.”

27. Direktivets artikel 6, stk. 2-4, bestemmer:

“2. Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger.

3. Alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne. På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de - hvis det anses for nødvendigt - har hørt offentligheden.

4. Hvis en plan eller et projekt, på trods af at virkningerne på lokaliteten vurderes negativt, alligevel skal gennemføres af bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, fordi der ikke findes nogen alternativ løsning, træffer medlemsstaten alle nødvendige kompensationsforanstaltninger for at sikre, at den globale sammenhæng i Natura 2000 beskyttes. Medlemsstaten underretter Kommissionen om, hvilke kompensationsforanstaltninger der træffes.

Hvis der er tale om en lokalitet med en prioriteret naturtype og/eller en prioriteret art, kan der alene henvises til hensynet til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed eller væsentlige gavnlige virkninger på miljøet, eller, efter udtalelse fra Kommissionen, andre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser.”

28. Samme direktivs artikel 7 er affattet som følger:

“Forpligtelserne i artikel 6, stk. 2, 3 og 4, i nærværende direktiv træder i stedet for forpligtelserne i artikel 4, stk. 4, første punktum, i direktiv 79/409/EØF, for så vidt angår de områder, der er udlagt som særligt beskyttede efter artikel 4, stk. 1, eller tilsvarende anerkendt efter artikel 4, stk. 2, deri, fra datoen for nærværende direktivs iværksættelse eller fra den dato, hvor en medlemsstat har udlagt eller anerkendt områderne efter direktiv 79/409/EØF, hvis denne dato er senere.”

Direktiv 79/409

29. Artikel 4, stk. 1 og 2, i direktiv 79/409 bestemmer:

“1. For arter, som er anført i bilag 1, træffes der særlige beskyttelsesforanstaltninger med hensyn til deres levesteder for at sikre, at de kan overleve og formere sig i deres udbredelsesområde.

[...]

Medlemsstaterne udlægger som særligt beskyttede områder navnlig sådanne områder, som med hensyn til antal og udstrækning er bedst egnede til beskyttelse af disse arter, idet der tages hensyn til behovet for at beskytte arterne i det geografiske sø- og landområde, hvor dette direktiv finder anvendelse.

2. Under hensyn til beskyttelsesbehovene i det geografiske sø- og landområde, hvor dette direktiv finder anvendelse, træffer medlemsstaterne tilsvarende foranstaltninger med hensyn til regelmæssigt tilbagevendende trækfuglearter, som ikke er anført i bilag I, for så vidt angår de pågældende arters yngle-, fjerskifte- og overvintringsområder samt rasteområderne inden for deres trækruter. Med henblik herpå er medlemsstaterne i særlig grad opmærksomme på, at

vådområderne, og især vådområder af international betydning, beskyttes.”

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

30. Tvisten i hovedsagen vedrører et projekt om delvis omledning af det øvre løb af floden Acheloos til Thessalien (herefter “det i hovedsagen omhandlede projekt”). Dette projekt, som ikke alene tilsigter at opfylde behovet for kunstvanding og el-produktion i regionen Thessalien, men ligeledes for vandforsyning i samtlige byområder i regionen, har været genstand for en langvarig strid. Der er blevet anlagt adskillige sager af miljøorganisationer, internationale ikke-statslige organisationer samt af de berørte regionale myndigheder med påstand om annullation af de ministerielle bekendtgørelser, hvorved de forskellige successive udgaver af projektet blev vedtaget.

31. Der var oprindeligt blevet godkendt nogle miljømæssige betingelser for nogle særskilte tekniske projekter, som indgik i den samlede plan for omledning af Acheloos-floden til Thessalien ved to afgørelser af 9. oktober 1991 og 21. april 1992, som blev truffet af de kompetente ministre, og som vedrørte en tunnel på 18,5 km, der ledte floden Acheloos til Thessalien, samt nogle dæmninger og vandreservoirer sammen med de med dette projekt forbundne arbejder.

32. Disse to ministerielle bekendtgørelser blev annulleret henholdsvis ved dom nr. 2759/1994 og dom nr. 2760/1994, der blev afsagt af Symvoulio tis Epikrateias (den øverste forvaltningsret) med den begrundelse, at de ikke var støttet på en fuldstændig undersøgelse af det i hovedsagen omhandlede projekts miljøindvirkning. Denne ret fandt, at omledningen af en del af floden Acheloos til Thessaliens slette udgjorde et komplekst teknisk projekt af stort omfang, og hvis samlede indvirkning på miljøet i de berørte områder ikke begrænsede sig til summen af rent lokale virkninger af hvert enkelt arbejde isoleret set. Det var følgelig ikke tilstrækkeligt til måling og bedømmelse af dette projekts virkninger at fremhæve indvirkningen på miljøet af hvert enkelt arbejde isoleret set, men det var tværtimod nødvendigt at foretage en samlet undersøgelse, hvori de forskellige særskilte virkninger samt den efterfølgende miljømæssige indvirkning i henhold til en passende videnskabelig metode vurderes og bedømmes samlet.

33. Efter disse domme blev der foretaget en supplerende undersøgelse af samtlige de arbejder, der skulle gennemføres inden for rammerne af det i hovedsagen omhandlede projekt. De kompetente ministre vedtog således ved deres fællesministerielle bekendtgørelse de miljømæssige betingelser for den delvise omledning af det øvre løb af floden Acheloos til Thessalien samt gennemførelsen og arbejdet med de arbejder, der var forbundet med projektet, herunder bl.a. hydroelektriske værker. Endvidere blev den samlede mængde vand, der kunne omledes, ved en anden ministeriel bekendtgørelse sat ned fra 1 100 mio. til 600 mio. m om året.

34. Disse afgørelser var genstand for et nyt annullationssøgsmaal, som blev taget til følge ved dom nr. 3478/2000 afsagt af Symvoulio tis Epikrateias. Denne ret fandt, at det, henset til konklusionerne og bedømmelserne i vurderingen af indvirkningen på miljøet (herefter “VVM-undersøgelsen”), fremgik, at denne undersøgelse indeholdt en grundig og dokumenteret vurdering af disse arbejders påvirkning i forhold til de behov, som disse sidstnævnte skulle opfylde, og navnlig i forhold til opretholdelse og styrkelse af produktiviteten på Thessaliens slette. Denne ret fandt imidlertid ligeledes, at den pågældende undersøgelse ikke indeholdt en alternativ løsning, der gjorde det muligt at undgå ødelæggelse af størstedelen af de betydende monumenter i den pågældende region. De pågældende afgørelser blev derfor annulleret i deres helhed.

35. Efter Symvoulio tis Epikrateias' afgørelse af denne dom besluttede ministeriet for miljø og offentlige arbejder at gennemføre en "supplerende rapport om de miljømæssige konsekvenser af omledningen af floden Acheloos til Thessalien". Det fremgår af denne rapport, der blev udfærdiget i 2002, at formålet med rapporten navnlig var at afdække alternative fuldstændige projekter til denne omledning, at fremlægge de nye miljømæssige oplysninger, der i mellemtiden var fremkommet vedrørende de områder, der var påvirket af arbejderne, samt at præcisere de miljømæssige konsekvenser og afhjælpningsforanstaltninger under hensyntagen til de særlige tekniske undersøgelser, som blev foretaget for de pågældende områder efter færdiggørelsen af den i 1995 foretagne undersøgelse af indvirkningen på miljøet. Den pågældende supplerende undersøgelse blev vedtaget ved kulturministerens afgørelse af 13. marts 2003.

36. Efterfølgende vedtog de kompetente ministre deres fælles bekendtgørelse af 19. marts 2003, hvorved de miljømæssige betingelser, der skulle gælde for opførelse og drift af de anlæg, der delvist omlæder det øvre løb af floden Acheloos til Thessalien.

37. Disse afgørelser blev annulleret ved Symvoulio tis Epikrateias' dom nr. 1688/2005. I denne dom blev det fastslået, at gennemførelsen af arbejder, der udnytter vandressourcer, henset til de på det tidspunkt gældende bestemmelser i lov nr. 1739/1987 (FEK A' 201/20.11.1987) og i lyset af såvel direktiv 2000/60 som princippet om hensigtsmæssig vandforvaltning, alene kan tillades, såfremt disse arbejder indgår i et program for en bæredygtig udvikling af de pågældende ressourcer. Arbejderne vedrørende det i hovedsagen omhandlede projekt blev imidlertid aldrig integreret i et sådant program, der i øvrigt aldrig blev iværksat. Som følge af den pågældende annullationsdom annullerede Symvoulio tis Epikrateias ved sin dom nr. 1186/2006 ligeledes en afgørelse af 18. marts 2005, hvorved miljøministeren godkendte tilkendelsen af kontrakten vedrørende "færdiggørelse af Sykia-dæmningen".

38. Den 2. august 2006 blev lov nr. 3481/2006 (FEK A' 162/2.8.2006) vedtaget, hvis artikel 9 og 13, som godkendte det i hovedsagen omhandlede projekt, i form af en ændring blev forelagt det græske parlament den 6. juli 2006. Lovens artikel 9 bestemte, at det indtil godkendelsen af det nationale program for forvaltning og beskyttelse af landets vandressourcer samt af de regionale forvaltningsplaner var muligt at godkende forvaltningsplaner for særlige vandløbsoplande samt muligt at overføre vand til andre vandløbsoplande, idet projekter vedrørende sådanne planer skulle vedtages ved lov, når der var tale om omfattende projekter eller projekter af national betydning. Ved lovens artikel 13 blev arbejderne forbundet med det pågældende projekt karakteriseret som omfattende projekter af national betydning, og vandområdeplanen for floderne Acheloos og Pineios blev godkendt i lighed med de miljømæssige betingelser, der gjaldt for opførelse og drift af de anlæg, der var forbundet med projektet.

39. Artikel 13, stk. 4, i lov nr. 3481/2006 bestemte, at offentlige arbejder samt arbejder under selskabet Dimosia Epichirisi Ilektrismou (DEI), som er blevet udliciteret og opført eller er under opførelse og vedrører omledning af det øvre løb af Acheloos-floden til Thessalien, og værker til produktion af elektricitet kan tages i drift, eller opførelsen af dem kan fuldføres, i overensstemmelse med en godkendt forvaltningsplan og på de miljømæssige betingelser, der er godkendt i henhold til samme artikels stk. 3. På grundlag af denne bestemmelse blev det selskab, der var blevet tildelt kontrakten, anmodet om at fortsætte de arbejder, som selskabet havde suspenderet efter afgørelsen af dommen om annullation af tildelingen af kontrakten.

40. Sagsøgerne i hovedsagen har nedlagt påstand om annullation i sin helhed af det i hovedsagen omhandlede projekt. Sagerne er rettet mod såvel artikel 13 i lov nr. 3481/2006 som mod de dertil

knyttede forvaltningsakter. Symvoulio tis Epikrateias har anført, at såvel retsakterne om godkendelse af de miljømæssige betingelser som de retsakter i henhold til hvilke de arbejder, der var forbundet med projektet, skulle gennemføres, allerede var blevet annulleret ved denne rets domme inden ikrafttrædelsen af lov nr. 3481/2006. Ifølge den forelæggende ret foreligger der således forsøg på en fornyet vedtagelse af disse gennem den ovennævnte forvaltningsplan, hvilken plan blev vedtaget på grundlag af denne lovs artikel 9. Hovedspørgsmålet, der rejses med tvisten i hovedsagen, er spørgsmålet om foreneligheden af bestemmelserne i den pågældende lovs artikel 9 og 13 med EU-retten.

41. I den forbindelse har Symvoulio tis Epikrateias besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

"1) Fastsætter bestemmelsen i artikel 13, stk. 6, i direktiv 2000/60/EF [...] blot en sidste frist (22.12.2009) for udarbejdelse af forvaltningsplaner for vandressourcer, eller fastlægges der med den ovennævnte dato en særlig frist for gennemførelse af de relevante bestemmelser i artikel 3, 4, 5, 6, 9, 13 og 15 i dette direktiv?

2) Såfremt Domstolen finder, at der med den ovennævnte bestemmelse i direktivet blot fastsættes en sidste frist for udarbejdelse af forvaltningsplaner for vandressourcer, skal yderligere følgende spørgsmål forelægges:

Er nationale bestemmelser, med hvilke det tillades at omlæde vand fra et konkret vandløbsopland til et andet vandløbsopland, uden at der endnu er udarbejdet vandområdeplaner, inden for hvilke de vandløbsoplande befinder sig, hvorfra og hvortil omledningen af vandet skal foregå, i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 og 15 i direktiv 2000/60/EF i betragtning af, at hovedenheden for forvaltningen af vandløbsoplandet i henhold til artikel 2, stk. 15, i dette direktiv, er det vandområdedistrikt, som det tilhører?

3) I tilfælde af, at det foregående spørgsmål besvares bekræftende, skal følgende spørgsmål forelægges:

Er det tilladt i henhold til artikel 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 og 15 i direktiv 2000/60/EF at overføre vand fra et vandområdedistrikt til et nabovandområdedistrikt? Såfremt dette spørgsmål besvares bekræftende, må formålet med overførslen da udelukkende være at dække behovet for drikkevandsforsyning, eller kan det også være at forsyne kunstvanding og energiproduktion? Kræves der i henhold til de ovennævnte bestemmelser i direktivet under alle omstændigheder, at forvaltningen giver en begrundet vurdering, byggende på den nødvendige videnskabelige undersøgelse af, at det modtagende vandområdedistrikt ikke kan dække de behov, det har for drikkevandsforsyning, kunstvanding osv. gennem sine egne vandressourcer?

4) Såfremt Domstolen med hensyn til spørgsmål i finder, at der med bestemmelsen i artikel 13, stk. 6, i direktiv 2000/60/EF ikke blot fastsættes en sidste frist (22.12.2009) for udarbejdelse af forvaltningsplaner for vandressourcer, men at der med den ovennævnte dato fastlægges en særlig frist for gennemførelse af de relevante bestemmelser i artikel 3, 4, 5, 6, 9, 13 og 15 i dette direktiv, skal desuden følgende spørgsmål forelægges:

Medfører nationale bestemmelser, som er fastsat inden for den ovennævnte særlige gennemførelsesfrist, og som tillader overførsel af vand fra et konkret vandløbsopland til et andet vandløbsopland, så længe der ikke er udarbejdet planer for de vandområdedistrikter, inden for hvilke de vandløbsoplande ligger, hvorfra og hvortil vandoverførslen skal foregå, at den effektive virkning af det pågældende direktiv direkte bringes i fare, eller skal der, for at der kan tages stilling til spørgsmålet om, hvorvidt den effektive virkning af direktivet bringes i fare, tages hensyn til kriterier såsom omfanget af de planlagte indgreb og formålene med vandoverførslen?

5) Er en lovgivning, som vedtages af det nationale parlament, og hvormed forvaltningsplaner for vandløbsoplande godkendes, uden at der af relevante nationale bestemmelser foreskrives nogen høring af offentligheden under proceduren i det nationale parlament, og uden at det fremgår af indholdet i sagens akter, at den af [direktiv 2000/60] foreskrevne høringsprocedure foretaget af forvaltningen er overholdt, i overensstemmelse med bestemmelserne i [det pågældende direktivs] artikel 13, 14 og 15 [...], som vedrører procedurerne med oplysning, høring og deltagelse af offentligheden?

6) Opfylder en rapport om de miljømæssige konsekvenser af opførelsen af dæmninger og overførsel af vand, som blev forelagt det nationale parlament til godkendelse, efter at den retsakt, hvormed rapporten allerede var godkendt, og for hvilken offentliggørelsesproceduren var overholdt, var blevet annulleret ved dom, kravene i artikel 1, 2, 5, 6, 8 og 9 [i direktiv 85/337/EØF] vedrørende oplysning og deltagelse af offentligheden [...], uden at denne procedure på ny overholdes?

7) Enhører et projekt om omlodning af en flod under anvendelsesområdet for [direktiv 2001/42/EF], når det:

- vedrører opførelse af dæmninger og overførsel af vand fra et vandområdedistrikt til et andet [fra Det vestlige kontinentale Grækenland og Epirus til Thessalien]
- enhører under anvendelsesområdet for [direktiv 2000/60/EF]
- vedrører projekter under [direktiv 85/337/EØF]
- kan påvirke miljøet i områder, der falder ind under [direktiv 92/43/EØF]?

8) I tilfælde af, at det foregående spørgsmål besvares bekræftende, skal desuden følgende spørgsmål forelægges:

Kan retsakter, som vedrører det omhandlede projekt, og som er blevet annulleret ved domme med tilbagevirkende kraft, i henhold til artikel 13, stk. 1, i direktiv 2001/42/EF anses for typiske forbedrende akter, der er udstedt før den 21. juli 2004, således at der ikke består nogen forpligtelse til at udarbejde en strategisk miljøvurdering?

9) I tilfælde af, at det foregående spørgsmål besvares benægtende, skal følgende spørgsmål forelægges:

Er de rapporter, der er udarbejdet på grundlag af direktiv 2000/60/EF og direktiv 85/337/EØF, såfremt projektet både falder ind under anvendelsesområdet for direktiv 2001/42/EF og for direktiv 2000/60/EF og direktiv 85/337/EØF, som begge ligeledes kræver en vurdering af de miljømæssige konsekvenser af projektet, i henhold til artikel 11, stk. 2, i direktiv 2001/42/EF tilstrækkelige til, at kravene i dette direktiv er overholdt, eller skal der udarbejdes en selvstændig strategisk miljøvurdering?

10) Var de områder, der indgik i de nationale lister over lokaliteter af fællesskabsbetydning og endte med at blive optaget i fællesskabslisten over lokaliteter af

fællesskabsbetydning, i henhold til artikel 3, 4 og 6 i [direktiv 92/43/EØF], omfattet af beskyttelsen i direktiv 92/43/EØF før offentliggørelsen af Kommissionens beslutning 2006/613/EF af 19. juli 2006, hvormed listen over beskyttede lokaliteter af fællesskabsbetydning i det mediterrane biogeografiske område [i henhold til direktiv 92/43] blev vedtaget [(EFT L 259, s. 1)]?

11) Kan de kompetente nationale myndigheder i henhold til artikel 3, 4 og 6 i direktiv 92/43/EØF give tilladelse til gennemførelse af et vandomledningsprojekt, som ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for bevarelsen af et område, der er placeret i et særligt beskyttelsesområde, når der i samtlige undersøgelser, der indgår i dette projekts akter, konstateres en total mangel på oplysninger eller et fravær af troværdige og opdaterede fakta vedrørende fuglelivet i dette område?

12) Kan begrundelser, der hovedsagelig vedrører kunstvanding og i anden række drikkevandsforsyning, for iværksættelse af et

vandomledningsprojekt i henhold til artikel 3, 4 og 6 i direktiv 92/43/EØF udgøre de væsentlige samfundsinteresser, som direktivet kræver, for at gennemførelsen af det pågældende projekt kan tillades, uanset den negative virkning, det har på de områder, der er beskyttet af dette direktiv?

13) I tilfælde af, at det foregående spørgsmål besvares benægtende, skal følgende spørgsmål forelægges:

Skal der i henhold til artikel 3, 4 og 6 i direktiv 92/43/EØF med henblik på fastsættelsen af kravene til de kompenserende foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre beskyttelsen af den globale sammenhæng af et Natura 2000-område, som skades af et vandomledningsprojekt, tages hensyn til kriterier såsom omfanget af omlodningen og størrelsen af de arbejder, som projektet medfører?

14) Kan de kompetente nationale myndigheder i henhold til artikel 3, 4 og 6 i direktiv 92/43/EØF, når de fortolkes i lyset af princippet om bæredygtig udvikling, således som det er knæsat i artikel 6 EF, give tilladelse til inden for et Natura 2000-område at gennemføre et vandomledningsprojekt, som ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for bevarelsen af sammenhængen i dette område, når det fremgår af [VVM-undersøgelsen] af det pågældende projekt, at det resulterer i, at et naturligt flod-økosystem forvandles til et menneskeskabt flod-og-sø-økosystem?"

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

42. Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 13, stk. 6, i direktiv 2000/60 udelukkende fastsætter en frist for udarbejdelse af vandområdeplaner, eller om den ligeledes indfører en særlig frist for gennemførelse af visse bestemmelser i direktivets artikel 3-6, 9, 13 og 15.

43. I henhold til artikel 24, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2000/60 skulle medlemsstaterne sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme dette direktiv senest den 22. december 2003.

44. Den omstændighed, at artikel 13, stk. 6, i direktiv 2000/60 præciserer, at vandområdeplanerne skal offentliggøres senest ni år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden, dvs. den 22. december 2009, kan ikke rejse tvivl om den dato, der er fastsat i direktivets artikel 24, stk. 1, for gennemførelsen af dette direktiv.

45. Artikel 13, stk. 6, i direktiv 2000/60 vedrører nemlig ikke fristen for gennemførelsen af direktivet, men begrænser sig til at fastsætte en dato for gennemførelsen af en af de foranstaltninger, som medlemsstaterne skal træffe i henhold til direktivet efter medlemsstatens gennemførelse af dette.

46. Domstolen har i øvrigt allerede fastslået, at når den nationale lovgivning, der var gældende i september 2004, ikke indeholder definitioner på de i artikel 2 i direktiv 2000/60 anførte begreber og ikke indeholder de frister for, hvornår vandkvalitetskravene skal være overholdt, som er nævnt i direktivets artikel 4-6 og artikel 8, er de forpligtelser, som følger af artikel 2, sammenholdt med sidstnævnte bestemmelser, ikke blevet gennemført ved de bindende regler, som er påkrævet (jf. i denne retning dom af 30.11.2006, sag C-32/05, Kommissionen mod Luxembourg, Sml. I, s. 11323, præmis 16, 17 og 65).

47. Henset til de ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 13, stk. 6, og artikel 24, stk. 1, i direktiv 2000/60 skal fortolkes således, at de henholdsvis fastsætter datoen for udløbet af fristen for medlemsstaterne til offentliggørelse af vandområdeplanerne til den 22. december 2009 og datoen for udløbet af den sidste frist, som medlemsstaterne råder over til gennemførelse af direktivet, navnlig dets artikel 3-6, 9, 13 og 15, til den 22. december 2003.

Det andet til det fjerde spørgsmål

48. Med det andet til det fjerde spørgsmål, der skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret for det første oplyst, om direktiv 2000/60 skal fortolkes således, at det er til hinder for en national bestemmelse, med hvilken det inden den 22. december 2009 tillades at omlade vand fra et vandløbsopland til et andet eller fra et vandområdedistrikt til et andet, når de kompetente nationale myndigheder endnu ikke har vedtaget vandområdeplaner for de berørte områder. I benægtende fald ønsker den dernæst oplyst, om formålet med en sådan omladning alene kan være at dække behovet for drikkevandsforsyning, eller om omladningen ligeledes kan ske med henblik på kunstvanding og energiproduktion. Endelig ønsker den oplyst, om foreneligheden af en sådan omladning med direktivet er betinget af den omstændighed, at det modtagende vandløbsopland eller vandområdedistrikt ikke kan dække de eksisterende behov for drikkevandsforsyning, kunstvanding og elproduktion ved sine egne vandressourcer.

49. I den forbindelse bemærkes for det første, at det i hovedsagen omhandlede projekt, for så vidt som det vedrører overførsel af vand fra et vandløbsopland til et andet eller fra et vandområdedistrikt til et andet, som generaladvokaten anførte i punkt 66 og 67 i forslaget til afgørelse, kan være uforeneligt med de miljømæssige formål, der er opregnet i artikel 4, stk. 1, i direktiv 2000/60.

50. Det bemærkes for det andet, at det i hovedsagen omhandlede projekt blev vedtaget af den græske lovgiver den 2. august 2006.

51. Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt den pågældende medlemsstat var forpligtet til at overholde de miljømæssige formål i henhold til artikel 4, stk.

1, i direktiv 2000/60 allerede på tidspunktet for vedtagelsen af det pågældende projekt, bemærkes, at denne bestemmelse fastsætter, at medlemsstaterne for så vidt angår overfladevand og grundvand ved iværksættelsen af de indsatsprogrammer, der er angivet i vandområdeplanerne, skal iværksætte de nødvendige beskyttelsesforanstaltninger.

52. Artikel 4, stk. 1, i direktiv 2000/60 skaber således en forbindelse mellem de nødvendige beskyttelsesforanstaltninger, som medlemsstaterne i henhold til den pågældende bestemmelse skal vedtage, og tilstedeværelsen af en forudgående vedtaget forvaltningsplan for det pågældende vandområde.

53. Direktiv 2000/60 indeholder derfor ikke a priori et forbud mod overførsel af vand fra et vandløbsopland til et andet eller fra et vandområdedistrikt til et andet inden offentliggørelsen af de pågældende vandområdeplaner, som imidlertid i overensstemmelse med direktivets artikel 13, stk. 6, skal ske senest den 22. december 2009.

54. Det er ubestridt, at der ikke på tidspunktet for vedtagelsen af det i hovedsagen omhandlede projekt forelå vandområdeplaner for de vandløbslande, der var berørt af det pågældende projekt (jf. dom af 19.4.2012, sag C-297/11, Kommissionen mod Grækenland, præmis 17).

55. På datoen for vedtagelsen af det i hovedsagen omhandlede projekt var Den Helleniske Republik således ikke forpligtet til at udarbejde forvaltningsplaner for de vandområder, der var berørt af projektet. Selv om den frist for gennemførelse af direktiv 2000/60, som er fastsat i artikel 24, stk. 1, første afsnit, var udløbet, var fristen i samme direktivs artikel 13, stk. 6, for offentliggørelse af vandområdeplanerne nemlig endnu ikke udløbet.

56. Det i hovedsagen omhandlede projekt, der blev vedtaget af den græske lovgiver den 2. august 2006 uden en forudgående udarbejdelse af vandområdeplaner for de vandløbslande, der var berørt af dette projekt, henhørte derfor ikke under artikel 4 i direktiv 2000/60.

57. Det skal imidlertid bemærkes, at de medlemsstater, som er adressater for et direktiv, mens fristen for dets gennemførelse løber, i henhold til Domstolens faste praksis skal afholde sig fra at vedtage foranstaltninger, der kan bringe virkeliggørelsen af det ved direktivet foreskrevne resultat i alvorlig fare. En sådan undladelsespligt, der påhviler samtlige nationale myndigheder, omfatter vedtagelsen af enhver generel eller specifik foranstaltning, der kan fremkalde en sådan fare (jf. dom af 18.12.1997, sag C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, Sml. I, s. 7411, præmis 45, og af 26.5.2011, forenede sager C-165/09 - C-167/09, Stichting Natuur en Milieu m.fl., endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 78 og den deri nævnte retspraksis).

58. Denne undladelsespligt påhviler i henhold til artikel 10, stk. 2, EF, sammenholdt med artikel 249, stk. 3, EF, også medlemsstaterne i en overgangsperiode, i løbet af hvilken de fortsat må anvende deres nationale ordninger, selv om de ikke er i overensstemmelse med det pågældende direktiv (jf. i denne retning dommen i sagen Stichting Natuur en Milieu m.fl., præmis 79 og den deri nævnte retspraksis).

59. Det samme gælder, når et direktiv, såsom direktiv 2000/60, indrømmer en overgangsperiode, i løbet af hvilken medlemsstaterne ikke har pligt til at træffe alle de foranstaltninger, som direktivet foreskriver.

60. Medlemsstaterne skal således, selv inden den 22. december 2009, der er datoen for udløbet af medlemsstaternes frist i henhold til artikel 13, stk. 6, i direktiv 2000/60 for offentliggørelsen af vandområdeplaner, afholde sig fra at vedtage foranstaltninger, der kan bringe virkeliggørelsen af det ved direktivets artikel 4 foreskrevne resultat i alvorlig fare.

61. Det skal for så vidt angår de miljømæssige mål, der er omhandlet i artikel 4 i direktiv 2000/60, særligt bemærkes, at medlemsstaterne i henhold til denne artikels stk. 1, litra a), nr. ii), "beskytter, forbedrer og restaurerer alle overfladevandområder [...], med henblik på at opnå god tilstand for overfladevand i overensstemmelse med bestemmelserne i bilag V senest 15 år efter datoen for dette direktivs ikrafttræden, med forbehold af eventuelle fristforlængelser i henhold til stk. 4 og anvendelse af stk. 5, 6 og 7, jf. dog stk. 8".

62. Gennemførelsen af et sådant formål må med visse undtagelser ikke bringes i fare af en national foranstaltning, heller ikke selv om denne foranstaltning blev truffet inden den 22. december 2009.

63. Da der ikke i de sagsakter, der er fremlagt for Domstolen, er noget forhold, der henhører under de situationer, der er angivet i artikel 4, stk. 4-6, i direktiv 2000/60, skal det bemærkes, at direktivets artikel 4, stk. 7, fastsætter følgende:

"Medlemsstaterne misligholder ikke dette direktiv, hvis:

- manglende opnåelse af god grundvandstilstand, god økologisk tilstand [...] eller manglende forebyggelse af forringelse af et overfladevandområdes eller en grundvandsforekomsts tilstand skyldes nye ændringer af overfladevandområdets fysiske karakteristika eller forandringer i grundvandsforekomsternes niveau, eller hvis
- manglende forebyggelse af et overfladevandområdes forringelse fra tilstanden "høj" til tilstanden "god" skyldes nye bæredygtige menneskelige udviklingsaktiviteter

og følgende betingelser alle er opfyldt:

- a) Der tages alle praktisk gennemførlige skridt for at mindske den skadelige indvirkning på vandforekomstens tilstand.
- b) Grundene til disse ændringer eller forandringer er specifikt angivet og forklaret i den vandområdeplan, der kræves i henhold til artikel 13, og målene revideres hvert sjette år.
- c) Ændringerne eller forandringerne er begrundet i væsentlige samfundsinteresser, og/eller nyttevirkningerne for miljøet

og samfundet ved opnåelse af målene i stk. 1 er mindre end de nyttevirksomheder, der følger af de nye ændringer eller forandringer for befolkningens sundhed, opretholdelsen af menneskers sikkerhed og en bæredygtig udvikling.

- c) De nyttige mål, der tilsigtes ved de nye ændringer eller forandringer af vandområdet, kan ikke på grund af tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger opnås med andre midler, som miljømæssigt er en væsentligt bedre løsning.”

64. Selv om det, som det blev fastslået i denne doms præmis 56, er korrekt, at det pågældende stk. 7 ikke i sig selv er anvendelig på et anlægsprojekt, der blev vedtaget den 2. august 2006 uden en forudgående udarbejdelse af vandområdeplaner for de vandopløbslande, der var berørt af projektet, kan projektet ikke undergives strengere betingelser end dem, det ville være undergivet, såfremt det var blevet vedtaget, efter at artikel 4 i direktiv 2000/60 var blevet anvendelig på projektet.

65. Hvad angår et sådant projekt kan de kriterier og betingelser, der er fastsat i artikel 4, stk. 7, i direktiv 2000/60, i det væsentlige anvendes analogt og i givet fald mutatis mutandis som de maksimale begrænsninger for projektet.

66. Som det er anført i 15. betragtning til det pågældende direktiv, er vandforsyning en forsyningspligt. Hvad angår el-produktion og kunstvanding fremgår det af samme direktivs artikel 4, stk. 3, litra a), nr. iii), at disse ligeledes principielt udgør væsentlige samfundsinteresser.

67. Et projekt som det i hovedsagen omhandlede, der ikke henholder under artikel 4 i direktiv 2000/60, og som kunne have skadelige virkninger for vand i henhold til artiklens stk. 7, kunne følgelig tillades i det mindste såfremt

- alle praktisk gennemførlige skridt for at mindske projektets skadelige indvirkning på vandforekomstens tilstand var blevet taget
- grundene til gennemførelsen af projektet var specifikt angivet og forklaret
- projektet var begrundet i samfundsinteresser, der bl.a. kunne være vandforsyning, elproduktion eller kunstvanding, og/eller nyttevirksomhederne for miljøet og samfundet ved opnåelse af målene i artikel 4, stk. 1, var mindre end de nyttevirksomheder, der følger af det pågældende projekt for befolkningens sundhed, opretholdelsen af menneskers sikkerhed og en bæredygtig udvikling, og
- de nyttige mål, der tilsigtedes ved projektet, ikke på grund af tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger kunne opnås med andre midler, som miljømæssigt var en væsentligt bedre løsning.

68. Selv om den omstændighed, at et vandområdedistrikt eller et vandopløbsland ikke kan dække de behov, det har for drikkevandsforsyning, el-produktion eller kunstvanding gennem sine egne vandressourcer, ganske vist på baggrund af direktiv 2000/60 kan begrunde en overførsel af vand som den i hovedsagen omhandlede, fremgår det ikke, at en sådan overførsel kan begrundes alene på grund af en sådan manglende mulighed. Det kan nemlig ikke udelukkes, at denne overførsel af vand, selv såfremt der ikke foreligger en sådan manglende mulighed, kan anses for at opfylde de i foregående præmis nævnte betingelser og navnlig dels betingelsen om, at den er begrundet i væsentlige samfundsinteresser, og/eller nyttevirksomhederne for miljøet og samfundet ved opnåelse af målene i direktivets artikel 4, stk. 1, er mindre end de nyttevirksomheder, der følger af overførslen af vand for befolkningens sundhed, opretholdelsen af menneskers sikkerhed og en bæredygtig udvikling, dels betingelsen om, at de nyttige mål, der tilsigtes ved den pågældende

overførsel, på grund af tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger ikke kan opnås med andre midler, som miljømæssigt er en væsentligt bedre løsning.

69. Henset til ovenstående betragtninger skal det andet til det fjerde spørgsmål besvares med, at direktiv 2000/60 skal fortolkes således, at:

- det principielt ikke er til hinder for en national bestemmelse, med hvilken det inden den 22. december 2009 tillades at omlade vand fra et vandløbsopland til et andet eller fra et vandområdedistrikt til et andet, når de kompetente nationale myndigheder endnu ikke har vedtaget vandområdeplaner for de berørte områder.
- en sådan omladning ikke må kunne bringe virkeliggørelsen af det i direktivet foreskrevne resultat alvorligt i fare
- den pågældende omladning, for så vidt som den kan medføre skadelige virkninger for vand i henhold til samme direktivs artikel 4, stk. 7, dog kan tillades, i det mindste såfremt betingelserne i henhold til samme bestemmelses litra a)-d) er opfyldt, og
- det forhold, at det modtagende vandløbsopland eller vandområdedistrikt ikke kan dække de behov, det har for drikkevandsforsyning, el-produktion eller kunstvanding gennem sine egne vandressourcer, ikke er en ufravigelig betingelse for, at en sådan omladning er forenelig med det pågældende direktiv, såfremt de ovennævnte betingelser er opfyldt.

Det femte spørgsmål

70. Med det femte spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om artikel 13-15 i direktiv 2000/60 skal fortolkes således, at de er til hinder for et nationalt parlaments godkendelse af forvaltningsplaner for vandløbsoplande som de i hovedsagen omhandlede, uden at der er iværksat procedurer med oplysning, høring og deltagelse af offentligheden?

71. Det bemærkes, at idet artikel 13 og 15 i direktiv 2000/60 ikke indeholder forpligtelser vedrørende oplysning, høring og deltagelse af offentligheden i forbindelse med udarbejdelsen af vandområdeplaner, skal spørgsmålet alene behandles på grundlag af direktivets artikel 14, som fastsætter sådanne forpligtelser.

72. I den forbindelse bemærkes, at artikel 14, stk. 1, i direktiv 2000/60 bestemmer, at “[m]edlemsstaterne tilskynder til, at alle interesserede parter inddrages aktivt i gennemførelsen af dette direktiv, navnlig i udarbejdelse, revision og ajourføring af vandområdeplanerne. Medlemsstaterne sørger for for hvert vandområdedistrikt at offentliggøre og gøre det muligt for offentligheden, herunder brugere, at fremsætte bemærkninger til [...] udkast til vandområdeplanen mindst et år inden begyndelsen af den periode, planen vedrører”.

73. Det bemærkes endvidere, at Domstolen i præmis 17 i dommen i sagen Kommissionen mod Grækenland fastslog, at Den Helleniske Republik havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 13, stk. 1-3 og stk. 6, og artikel 15, stk. 1, i direktiv 2000/60, idet den ikke inden den 22. december 2009 havde udarbejdet vandområdeplaner for hverken de vandområdedistrikter, der i det hele er beliggende på dens nationale område, eller for de internationale vandområdedistrikter. Den Helleniske Republik gjorde i forbindelse med dette traktatbrudsspørgsmål ikke gældende at have udfærdiget en vandområdeplan i henhold til samme direktiv på denne dato. Navnlig henviste den ikke til den i hovedsagen omhandlede lov.

74. Forvaltningsplaner for vandløbsoplande som de i hovedsagen omhandlede, der blev vedtaget den 2. august 2006, kan således ikke anses for forvaltningsplaner, der henhører under artikel 13-15 i direktiv 2000/60. Den forpligtelse, der følger af direktivets artikel 14, stk. 1, finder således ikke anvendelse på sådanne planer.

75. Det femte spørgsmål skal følgelig besvares med, at den omstændighed, at et nationalt parlament vedtager forvaltningsplaner for vandløbsoplønde såsom de i hovedsagen omhandlede, uden at der er iværksat procedurer med oplysning, høring og deltagelse af offentligheden, henhører ikke under anvendelsesområdet for artikel 14 i direktiv 2000/60 og navnlig ikke artiklens stk. 1.

Det sjette spørgsmål

76. Med det sjette spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 85/337 skal fortolkes således, at det er til hinder for en lov såsom lov nr. 3481/2006, der blev vedtaget af det græske parlament den 2. august 2006, hvormed et projekt om delvis omlodning af vand fra en flod såsom det i hovedsagen omhandlede blev godkendt på grundlag af en VVM-undersøgelse af projektet, som tjente som grundlag for en administrativ afgørelse, der blev vedtaget efter en procedure i overensstemmelse med de forpligtelser om oplysning og deltagelse af offentligheden, der er fastsat i dette direktiv, og dette selv om denne afgørelse blev annulleret ad rettens vej.

77. Det bemærkes, at artikel 1, stk. 5, i direktiv 85/337 bestemmer, at direktivet "ikke [finder] anvendelse på projekter, der vedtages i enkeltheder ved en særlig national lov, idet de mål, der forfølges ved dette direktiv, herunder at stille oplysninger til rådighed, nås gennem lovgivningsprocessen".

78. Det fremgår af denne bestemmelse, at direktivet ikke finder anvendelse på det pågældende projekt, når direktivets mål, herunder tilrådgivningsstillelse af oplysninger, nås gennem lovgivningsprocessen (jf. dom af 19-9-2000, sag C-287/98, Linster, Sml. I, s. 6917, præmis 51, af 18.10.2011, forenede sager C-128/09 - C-131/09, C-134/09 og C-135/09, Boxus m.fl., endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 36, og af 16.2.2012, sag C-182/10, Solvay m.fl., endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 30).

79. Denne bestemmelse fritager de af direktiv 85/337 omfattede projekter fra vurderingsproceduren på to betingelser. Den første betingelse er, at projektet skal vedtages i enkeltheder ved en særlig lov. Den anden betingelse er, at direktivets formål, herunder det formål, som består i at stille oplysninger til rådighed, nås gennem lovgivningsprocessen (jf. dom af 16.9.1999, sag C-435/97, WWF m.fl., Sml. I, s. 5613, præmis 57, samt dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 37, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 31).

80. Hvad angår den første betingelse indebærer den for det første, at projektet skal være vedtaget ved en særlig lov. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at begreberne "projekt" og "tilladelse" er defineret i artikel 1, stk. 2, i direktiv 85/337. For at en lov, hvorved der vedtages et projekt, kan anses for at være omfattet af anvendelsesområdet for direktivets artikel 1, stk. 5, skal den således være særlig og frembyde samme kendetegn som en tilladelse. Den skal bl.a. give bygherren ret til at gennemføre projektet (jf. dommen i sagen WWF m.fl., præmis 58, dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 38, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 32).

81. Projektet skal desuden være vedtaget i enkeltheder, dvs. tilstrækkeligt præcist og endeligt, således at den lov, hvorved projektet vedtages, i lighed med en tilladelse indeholder alle de elementer i projektet, som er relevante for vurderingen af dettes indvirkning på miljøet, efter at lovgiver har taget disse i betragtning (jf. dommen i sagen WWF m.fl., præmis 59, dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 39, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 33). Det skal således fremgå af loven, at formålet med direktiv 85/337 er nået med hensyn til det pågældende projekt (jf. Linster-dommen, præmis 56, dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 39, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 33).

82. Det følger heraf, at et projekt ikke kan anses for at være vedtaget i enkeltheder ved en lov i den forstand, hvori udtrykket er

anvendt i artikel 1, stk. 5, i direktiv 85/337, når loven ikke indeholder de nødvendige elementer til vurdering af projektets indvirkning på miljøet eller gør det nødvendigt at træffe andre foranstaltninger for at give bygherren ret til at gennemføre projektet (jf. dommen i sagen WWF m.fl., præmis 62, Linster-dommen, præmis 57, dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 40, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 34).

83. Hvad angår den anden betingelse fremgår det af artikel 2, stk. 1, i direktiv 85/337, at direktivets hovedformål er at sikre, at projekter, der bl.a. på grund af deres art, dimensioner eller placering kan få væsentlig indvirkning på miljøet, undergives en vurdering af deres indvirkning på miljøet, inden der gives tilladelse (jf. Linster-dommen, præmis 52, dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 41, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 35).

84. I sjette betragtning til direktiv 85/337 er det endvidere præciseret, at denne vurdering bør foretages på grundlag af relevante oplysninger fra bygherren og eventuelt også fra de myndigheder og den offentlighed, der vil kunne berøres af projektet (jf. dommen i sagen WWF m.fl., præmis 61, Linster-dommen, præmis 53, dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 42, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 36).

85. Lovgiver bør derfor være i besiddelse af tilstrækkelige oplysninger på tidspunktet for vedtagelsen af et projekt. Det fremgår af artikel 5, stk. 3, i direktiv 85/337 og bilag IV hertil, at de oplysninger, som bygherren skal give, mindst skal omfatte en beskrivelse af projektet med oplysninger om placering, art og dimensioner, en beskrivelse af påtænkte foranstaltninger med henblik på at undgå, nedbringe og om muligt neutralisere betydelige skadelige virkninger og de data, der er nødvendige for at konstatere og vurdere, hvilke væsentlige virkninger projektet vil kunne få for miljøet (jf. dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 43, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 37).

86. Der er imidlertid intet til hinder for, at en national lovgiver i forbindelse med vedtagelsen af et projekt kan gøre brug af de oplysninger, som er indhentet under en forudgående administrativ procedure og af den VVM-undersøgelse, der er foretaget herunder, såfremt denne sidstnævnte er støttet på oplysninger og viden, der stadig er tidssvarende. VVM-undersøgelsen, der skal foretages meget tidligere i beslutningsprocessen, indebærer således en realitetsprøvelse af de indsamlede oplysninger og en overvejelse af, hvorvidt disse om nødvendigt bør suppleres med yderligere informationer (jf. dom af 3.3.20H, sag C-50/09, Kommissionen mod Irland, endnu ikke trykt

i Samling af Afgørelser, præmis 40).

87. I den forbindelse er den omstændighed, at VVM-undersøgelsen blev foretaget i forbindelse med den administrative procedure, der lå til grund for vedtagelsen af en afgørelse, som i sidste ende blev annulleret ad rettens vej, i sig selv uden betydning.

88. En lov, som ene og alene "stadfæster" en eksisterende administrativ foranstaltning, og som blot henviser til tvingende almene hensyn, uden at der i materiel henseende gennemføres en forudgående lovgivningsprocedure, hvorunder de i denne doms præmis 79 nævnte betingelser kan iagttages, kan imidlertid ikke anses for en særlig lov i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 1, stk. 5, i direktiv 85/337, og den er således ikke i sig selv tilstrækkelig til at udelukke projektet fra anvendelsesområdet for dette direktiv (jf. dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 45, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 39).

89. En lov, som er vedtaget, uden at den lovgivende forsamlingens medlemmer har haft adgang til de oplysninger, som er nævnt i denne doms præmis 85, er ikke omfattet af anvendelsesområdet for artikel 1, stk. 5, i direktiv 85/337 (jf. dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 46, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 40).

90. Det tilkommer den nationale ret at afgøre, om disse betingelser er opfyldt. Den skal i denne forbindelse tage hensyn til såvel indholdet af den vedtagne lov som hele den lovgivningsprocedure, der førte til lovens vedtagelse, navnlig de forberedende retsakter og de parlamentariske forhandlinger (jf. dommen i sagen Boxus m.fl., præmis 47, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 41).

91. Det sjette spørgsmål skal således besvares med, at direktiv 85/337 og navnlig direktivets artikel 1, stk. 5, skal fortolkes således, at det ikke er til hinder for en lov såsom lov nr. 3481/2006, der blev vedtaget af det græske parlament den 2. august 2006, hvormed et projekt om delvis omledning af vand fra en flod såsom det i hovedsagen omhandlede blev godkendt på grundlag af en VVM-undersøgelse af projektet, som tjente som grundlag for en administrativ afgørelse, der blev vedtaget efter en procedure i overensstemmelse med de forpligtelser om oplysning og deltagelse af offentligheden, der er fastsat i dette direktiv, og dette selv om denne afgørelse blev annulleret ad rettens vej, såfremt den pågældende lov udgør en særlig lov, således at direktivets målsætninger kan nås gennem lovgivningsproceduren. Det tilkommer den nationale ret at efterprøve, om disse to betingelser er blevet overholdt.

Det syvende spørgsmål

92. Med det syvende spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om et projekt om delvis omledning af vand fra en flod såsom det i hovedsagen omhandlede skal anses for en plan eller program, der henhører under anvendelsesområdet for direktiv 2001/42.

93. I den forbindelse skal det bemærkes, at det for at afgøre, om et projekt falder ind under anvendelsesområdet for direktiv 2001/42, skal undersøges, om dette projekt er en plan eller et program i henhold til direktivets artikel 2, litra a).

94. I henhold til artikel 2, litra a), andet led, i direktiv 2001/42 er det alene planer og programmer, som kræves ifølge love og administrative bestemmelser, der kan anses for "planer og programmer".

95. Det pågældende projekt synes imidlertid ikke at udgøre en retsakt, der fastlægger kriterier og fremgangsmåder for arealanvendelse eller fastsætter regler og kontrolprocedurer, som gennemførelsen af en eller flere projekter er underlagt (jf. i denne retning dom af 22-3-2012, sag C-567/10, Inter-Environnement Bruxelles m.fl., endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 30).

96. Det syvende spørgsmål skal derfor besvares med, at et projekt om delvis omledning af vand fra en flod såsom det i hovedsagen omhandlede ikke kan anses for en plan eller et program, der henhører under anvendelsesområdet for direktiv 2001/42.

Det ottende og det niende spørgsmål

97. Henset til svaret på det syvende spørgsmål er det ikke fornødent at besvare den forelæggende rets ottende og niende spørgsmål.

Det tiende spørgsmål

98. Med det tiende spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om de områder, der indgik i den nationale liste over lokaliteter af fællesskabsbetydning, som blev fremsendt til Kommissionen i henhold til artikel 4, stk. 1, andet afsnit, i direktiv 92/43, var omfattet af beskyttelsen i dette direktiv før offentliggørelsen af beslutning 2006/613.

99. Det skal bemærkes, at beslutning 2006/613, hvormed Kommissionen vedtog listen over lokaliteter af fællesskabsbetydning i det mediterrane biogeografiske område i overensstemmelse med artikel 254, stk. 3, EF, fik virkning ved sin meddelelse til medlemsstaterne.

100. Som Kommissionen uden at blive modsagt har anført, blev denne beslutning rent faktisk meddelt Den Helleniske Republik den 19. juli 2006, dvs. inden vedtagelsen den 2. august 2006 af lov nr.

3481/2006, med hvilken projektet om delvis omledning af vand fra floden Acheloos blev godkendt.

101. I den forbindelse bemærkes, at bevaringsforanstaltninger som fastsat i direktivets artikel 6, stk. 24, i henhold til artikel 4, stk. 5, i direktiv 92/43 kun er påkrævet i forhold til lokaliteter, som i overensstemmelse med direktivets artikel 4, stk. 2, tredje afsnit, er opført på den liste over lokaliteter, der er udvalgt som lokaliteter af fællesskabsbetydning og vedtaget af Kommissionen i henhold til proceduren efter direktivets artikel 21 (jf. dom af 13.1.2005, sag C-117/03, Dragaggi m.fl., Sml. I, s. 167, præmis 25).

102. Det følger heraf, at den berørte medlemsstat efter meddelelsen af beslutning 2006/613 havde pligt til at træffe de bevaringsforanstaltninger, der er fastsat i artikel 6, stk. 2-4, i direktiv 92/43.

103. Denne konklusion kan ikke drages i tvivl af den omstændighed, at lovbestemmelserne i lov nr. 3481/2006 efter annullationen i 2005 af de administrative afgørelser, hvormed det i hovedsagen omhandlede projekt blev godkendt, blev forelagt det græske parlament i form af en ændring den 6. juli 2006, mens beslutning 2006/613 blev meddelt den berørte medlemsstat den følgende 19. juli. I et sådant tilfælde vedrører anvendelsen af artikel 6, stk. 2-4, i direktiv 92/43 under alle omstændigheder en situation, som ikke kan anses for allerede at være etableret.

104. Det skal imidlertid under alle omstændigheder bemærkes, at medlemsstaterne også inden ikrafttrædelsen af beslutning 2006/613 skal beskytte lokaliteterne fra det tidspunkt, de foreslår disse lokaliteter i medfør af artikel 4, stk. 1, i direktiv 92/43 til den nationale liste, der tilsendes Kommissionen, som lokaliteter, der kan identificeres som lokaliteter af fællesskabsbetydning (jf. i denne retning dommen i sagen Dragaggi m.fl., præmis 26). Medlemsstaterne er nemlig i henhold til dette direktiv forpligtet til at træffe beskyttelsesforanstaltninger, der under hensyn til det bevaringsformål, der forfølges med direktivet, er egnede til at sikre den økologiske interesse, som disse lokaliteter har på nationalt plan (jf. dommen i sagen Dragaggi m.fl., præmis 30) og kan derfor ikke give tilladelse til indgreb, som risikerer at bringe de pågældende lokaliteters økologiske kendetegn i alvorlig fare, bl.a. ved indgreb, der medfører risiko for enten at formindske lokalitetens areal betydeligt, eller ved at prioriterede arter, der findes på lokaliteten, forsvinder, eller endelig ved at lokaliteten ødelægges, eller dens repræsentative kendetegn tilintetgøres (jf. dom af 14-9-2006, C-244/05, Bund Naturschutz in Bayern m.fl., Sml. I, s. 8445, præmis 46, og af 15.3.2012, sag C-340/10, Kommissionen mod Cypern, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 44).

105. Henset til det ovenstående skal det tiende spørgsmål besvares med, at de områder, der indgik i den nationale liste over lokaliteter af fællesskabsbetydning, som blev fremsendt til Kommissionen i henhold til artikel 4, stk. 1, andet afsnit, i direktiv 92/43, var omfattet af beskyttelsen i dette direktiv før offentliggørelsen af beslutning 2006/613. Særligt skulle medlemsstaten efter meddelelsen af beslutningen til denne medlemsstat træffe de bevaringsforanstaltninger, der er fastsat i direktivets artikel 6, stk. 2-4.

Det 11. spørgsmål

106. Med det 11. spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 92/43 skal fortolkes således, at det er til hinder for, at et vandomledningsprojekt, som ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for bevarelsen af et særligt beskyttelsesområde, men som kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, kan tillades, når der mangler oplysninger og troværdige og opdaterede data vedrørende fuglelivet i dette område.

107. Det bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis, at artikel 4, stk. 1 og 2, i direktiv 79/409 pålægger medlemsstaterne at udlægge områder som SBO'er på grundlag af de ornitologiske

kriterier, der er fastlagt i disse bestemmelser (jf. bl.a. dom af 13.12.2007, sag C-418/04, Kommissionen mod Irland, Sml. I, s. 10947, præmis 36).

108. Det følger af artikel 7 i direktiv 92/43, at artikel 6, stk. 2-4, i dette direktiv træder i stedet for artikel 4, stk. 4, første punktum, i direktiv 79/409 fra datoen for iværksættelsen af direktiv 92/43 eller fra datoen for en medlemsstats udlægning i henhold til direktiv 79/409, hvis denne dato er senere (jf. bl.a. dom af 13.12.2007 i sagen Kommissionen mod Irland, præmis 173, og af 24.11.2011, sag C-404/09, Kommissionen mod Spanien, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 97).

109. Det fremgår imidlertid af forelæggelsesafgørelsen samt af Kommissionens mundtlige indlæg, at de SBO'er, der var berørt af det i hovedsagen omhandlede projekt, var blevet udlagt inden vedtagelsen af lov nr. 3481/2006. De forpligtelser, som følger af artikel 6, stk. 2-4, i direktiv 92/43, gjaldt således for disse områder på tidspunktet for godkendelsen af det pågældende projekt.

110. I den forbindelse bemærkes, at artikel 6, stk. 3, i direktiv 92/43 foreskriver en vurderingsprocedure, der ved hjælp af en forudgående kontrol skal sikre, at en plan eller et projekt, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for den pågældende lokalitets forvaltning, men kan påvirke lokaliteten væsentligt, kun tillades, for så vidt som den/det ikke skader lokalitetens integritet (jf. dom af 7.9.2004, sag C-127/02, Waddenvereniging og Vogelbeschermingsvereniging, Sml. I, s. 7405, præmis 34, og af 20.9.2007, sag C-304/05, Kommissionen mod Italien, Sml. I, s. 7495, præmis 56).

111. Vedrørende udtrykket "vurderes" i den forstand, hvori det er anvendt i artikel 6, stk. 3, i direktiv 92/43, bemærkes, at sidstnævnte bestemmelse ikke definerer nogen særlig fremgangsmåde for iværksættelsen af en sådan vurdering (dommen i sagen Kommissionen mod Italien, præmis 57).

112. Domstolen har imidlertid fastslået, at denne vurdering skal opfattes således, at de kompetente myndigheder skal have vished for, at en plan eller et projekt ikke har skadelige virkninger for den omhandlede lokalitets integritet, idet nævnte myndigheder skal afvise den anmodede tilladelse, såfremt der er usikkerhed om, hvorvidt der foreligger sådanne virkninger (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Italien, præmis 58).

113. For så vidt angår de dele, for hvilke de kompetente myndigheder kan opnå den nødvendige vished, har Domstolen præciseret, at det bør udelukkes, at der ud fra et videnskabeligt synspunkt er rimelig tvivl, idet nævnte myndigheder bør støtte sig til den bedste videnskabelige viden på området (jf. dommen i sagen Waddenvereniging og Vogelbeschermingsvereniging, præmis 59 og 61, og dommen i sagen Kommissionen mod Italien, præmis 59).

114. Kendskab til en plans eller et projekts påvirkninger af bevaringsmålsætningen for den pågældende lokalitet er endvidere en nødvendig forudsætning for, at artikel 6, stk. 4, i direktiv 92/43 kan finde anvendelse, eftersom man i mangel heraf ikke kan vurdere forudsætningerne for at anvende denne undtagelsesbestemmelse. Undersøgelsen af eventuelle bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser og spørgsmålet om mindre skadelige alternativer kræver nemlig en afvejning i forhold til den overvejede plans eller det overvejede projekts påvirkning af lokaliteten. Endvidere skal påvirkningerne på lokaliteten identificeres præcist, for at eventuelle kompensationsforanstaltninger kan fastlægges (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Italien, præmis 83, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 74).

115. Henset til det ovenstående kan det ikke antages, at en vurdering er tilstrækkelig, såfremt der mangler oplysninger og troværdige og opdaterede data vedrørende fuglelivet i det pågældende SBO.

116. For så vidt som godkendelsen af et projekt annulleres eller tilbagekaldes som følge af en utilstrækkelig vurdering, kan det ikke

udelukkes, at de kompetente nationale myndigheder a posteriori kan foretage en indsamling af troværdige og opdaterede data vedrørende fuglelivet i det pågældende SBO, og at de på grundlag af disse data og af en således fuldstændig vurdering kan foretage en bedømmelse af, om vandomledningsprojektet skader integriteten af dette SBO, og i givet fald hvilke kompensationsforanstaltninger der skal træffes til sikring af, at gennemførelsen af projektet ikke indebærer en fare for beskyttelsen af den globale sammenhæng i Natura 2000.

117. Det 11. spørgsmål skal derfor besvares med, at direktiv 92/43 og navnlig direktivets artikel 6, stk. 3 og 4, skal fortolkes således, at det er til hinder for, at et vandomledningsprojekt, som ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for bevarelsen af et særligt beskyttelsesområde, men som kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, kan tillades, når der mangler oplysninger og troværdige og opdaterede data vedrørende fuglelivet i dette område.

Det 12. spørgsmål

118. Med det 12. spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 92/43 skal fortolkes således, at begrundelser, der dels er knyttet til kunstvanding, dels til drikkevandsforsyning, for iværksættelse af et vandomledningsprojekt kan udgøre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, der kan begrunde gennemførelsen af et projekt, som skader integriteten af de omhandlede lokaliteter.

119. Artikel 6, stk. 4, i direktiv 92/43 foreskriver, at i tilfælde, hvor en plan eller et projekt trods negative konklusioner i vurderingen, der er gennemført i overensstemmelse med dette direktivs artikel 6, stk. 3, første punktum, alligevel skal gennemføres af bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, og fordi der ikke findes nogen alternativ løsning, træffer medlemsstaten alle nødvendige kompensationsforanstaltninger for at sikre, at den globale sammenhæng i Natura 2000 beskyttes (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Italien, præmis 81, og dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 72).

120. Som det fremgår af denne doms præmis 100, 101, 107 og 108, finder en sådan bestemmelse anvendelse såvel på SBO'er som på de lokaliteter af fællesskabsbetydning, der er anført på Kommissionens liste i henhold til artikel 4, stk. 2, tredje afsnit, i direktiv 92/43.

121. Den interesse, som i henhold til artikel 6, stk. 4, i direktiv 92/43 kan begrunde gennemførelsen af en plan eller et projekt, skal være både "samfundsmæssig" og "væsentlig", hvilket indebærer, at den/det har en sådan betydning, at der kan foretages en afvejning med den målsætning om bevaring af naturtyper samt vilde dyr, herunder fuglelivet, og planter, der forfølges med direktivet (jf. i denne retning dommen i sagen Solvay m.fl., præmis 75).

122. Kunstvanding og drikkevandsforsyning opfylder principielt disse betingelser og kan følgelig begrunde gennemførelsen af et projekt om vandomledning, når der ikke findes nogen alternativ løsning.

123. For så vidt angår lokaliteter af fællesskabsbetydning med en prioriteret naturtype og/eller en prioriteret art, kan der i henhold til artikel 6, stk. 4, andet afsnit, i direktiv 92/43 alene henvises til hensynet til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed eller væsentlige gavnlige virkninger på miljøet, eller, efter udtalelse fra Kommissionen, andre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser.

124. Eftersom Kommissionen ikke i den foreliggende sag har tilkendegivet sin holdning, skal det undersøges, om kunstvanding og drikkevandsforsyning falder ind under de betragtninger, der blev anført i den foregående præmis.

125. Hvad angår kunstvanding synes det klart, at en sådan principielt ikke kan begrundes i hensynet til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed. Det forekommer til gengæld mere plausibelt, at kunstvanding under visse omstændigheder kan have væsentlige fordelagtige virkninger for miljøet.

126. Derimod kan drikkevandsforsyning principielt begrundes i hensynet til menneskers sundhed.

127. Under alle omstændigheder tilkommer det den forelæggende ret at bedømme, om det i hovedsagen omhandlede projekt rent faktisk skader integriteten af en eller flere lokaliteter af fællesskabsbetydning med en prioriteret naturtype og/eller en prioriteret art.

128. Henset til det ovenstående skal det 12. spørgsmål besvares med, at direktiv 92/43 og navnlig direktivets artikel 6, stk. 4, skal fortolkes således, at begrundelser, der dels er knyttet til kunstvanding, dels til drikkevandsforsyning, for iværksættelse af et vandomledningsprojekt kan udgøre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, der kan begrunde gennemførelsen af et projekt, som skader integriteten af de omhandlede lokaliteter. Når et sådant projekt skader integriteten af en lokalitet af fællesskabsbetydning med en prioriteret naturtype og/eller en prioriteret art, kan gennemførelsen af projektet principielt begrundes af hensyn knyttet til drikkevandsforsyning. Under visse omstændigheder vil gennemførelsen kunne begrundes med de væsentlige fordelagtige virkninger, som kunstvanding kan have for miljøet. Derimod kan kunstvanding principielt ikke begrundes i hensynet til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed, som kan begrunde gennemførelsen af et projekt såsom det i hovedsagen omhandlede.

Det 13. spørgsmål

129. Med det 13. spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om der ved fastlæggelsen af, hvad der udgør passende kompensationsforanstaltninger, i medfør af direktiv 92/43 skal tages hensyn til omfanget af vandomledningen og størrelsen af de arbejder, som projektet medfører.

130. Det følger af artikel 6, stk. 4, første afsnit, første punktum, i direktiv 92/43, at hvis en plan eller et projekt, på trods af at virkningerne på lokaliteten vurderes negativt, alligevel skal gennemføres af bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, fordi der ikke findes nogen alternativ løsning, træffer medlemsstaten alle nødvendige kompensationsforanstaltninger for at sikre, at den globale sammenhæng i Natura 2000 beskyttes.

131. Som det blev anført i denne doms præmis 114, skal projektets påvirkninger på lokaliteten identificeres præcist, for at eventuelle kompensationsforanstaltninger kan fastlægges.

132. Omfanget af vandomledningen og størrelsen af de arbejder, som omledningen medfører, er forhold, der er nødvendigt at tage hensyn til med henblik på en præcis identifikation af den skade, som projektet forvolder på den pågældende lokalitet, og følgelig ved fastlæggelsen af de kompensationsforanstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at den globale sammenhæng i Natura 2000 beskyttes.

133. Det 13. spørgsmål skal således besvares med, at der ved fastlæggelsen af, hvad der udgør passende kompensationsforanstaltninger, i medfør af direktiv 92/43 og navnlig af direktivets artikel 6, stk. 4, første afsnit, første punktum, skal tages hensyn til omfanget af vandomledningen og størrelsen af de arbejder, som projektet medfører.

Det 14. spørgsmål

134. Med det 14. spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om der i henhold til direktiv 92/43 fortolket i lyset af målsætningen om en bæredygtig udvikling, således som den er

knæsat i artikel 6 EF, kan gives tilladelse til, at et naturligt flodøkosystem forvandles til et menneskeskabt flod-og-sø-økosystem inden for et område, der er en del af Natura 2000-nettet.

135. Selv om det antages, at omdannelsen af et naturligt flodøkosystem til et menneskeskabt flod-og-sø-økosystem skader integriteten af områder, der er en del af Natura 2000-nettet, følger det ikke nødvendigvis heraf, at det projekt, der ligger til grund for en sådan omdannelse, ikke kan tillades.

136. Som det blev fastslået i denne doms præmis 119, kan det pågældende projekt i medfør af artikel 6, stk. 4, i direktiv 92/43, som vedrører lokaliteter, der er en del af Natura 2000-nettet, tillades, såfremt det opfylder de betingelser, der er omhandlet i denne bestemmelse.

137. Det følger af tredje betragtning til direktiv 92/43, at da hovedformålet med direktivet er at fremme opretholdelsen af den biologiske diversitet under hensyntagen til økonomiske, sociale, kulturelle og regionale behov, bidrager det til en bæredygtig udvikling, hvilket er det overordnede mål. For at opretholde denne biologiske diversitet er det i visse tilfælde nødvendigt at opretholde eller endog at fremme udfoldelsen af menneskelige aktiviteter.

138. Artikel 6, stk. 4, første afsnit i direktiv 92/43 og navnlig betingelsen om, at medlemsstaten skal træffe alle nødvendige kompensationsforanstaltninger for at sikre, at den globale sammenhæng i Natura 2000 beskyttes, skal således anvendes i lyset af målsætningen om en bæredygtig udvikling, således som den er beskrevet i tredje betragtning til direktivet og knæsat i artikel 6 EF.

139. Det 14. spørgsmål skal derfor besvares med, at der i henhold til direktiv 92/43 og navnlig direktivets artikel 6, stk. 4, første afsnit, fortolket i lyset af målsætningen om en bæredygtig udvikling, således som den er knæsat i artikel 6 EF, kan gives tilladelse til, at et naturligt flod-økosystem forvandles til et menneskeskabt flod-og-sø-økosystem inden for et område, der er en del af Natura 2000-nettet, såfremt betingelserne i denne bestemmelse i direktivet er opfyldt.

Sagens omkostninger

140. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

1) Artikel 13, stk. 6, og artikel 24, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger skal fortolkes således, at de henholdsvis fastsætter datoen for udløbet af fristen for medlemsstaterne til offentliggørelse af vandområdeplanerne til den 22. december 2009 og datoen for udløbet af den sidste frist, som medlemsstaterne råder over til gennemførelse af direktivet, navnlig dets artikel 3-6, 9, 13 og 15, til den 22. december 2003.

2) Direktiv 2000/60 skal fortolkes således, at:

- det principielt ikke er til hinder for en national bestemmelse, med hvilken det inden den 22. december 2009 tillades at omlede vand fra et vandløbsopland til et andet eller fra et vandområdedistrikt til et andet, når de kompetente nationale myndigheder endnu ikke har vedtaget vandområdeplaner for de berørte områder
- en sådan omledning ikke må kunne bringe virkeliggørelsen af det i direktivet foreskrevne resultat alvorligt i fare

- den pågældende omledning, for så vidt som den kan medføre skadelige virkninger for vand i henhold til samme direktivs artikel 4, stk. 7, dog kan tillades, i det mindste såfremt betingelserne i henhold til samme bestemmelses litra a)-d) er opfyldt, og
- det forhold, at det modtagende vandløbsopland eller vandområdedistrikt ikke kan dække de behov, det har for drikkevandsforsyning, el-produktion eller kunstvanding gennem sine egne vandressourcer, ikke er en ufravigelig betingelse for, at en sådan omledning er forenelig med det pågældende direktiv, såfremt de ovennævnte betingelser er opfyldt.

3) Den omstændighed, at et nationalt parlament vedtager forvaltningsplaner for vandløbsoplande såsom de i hovedsagen omhandlede, uden at der er iværksat procedurer med oplysning, høring og deltagelse af offentligheden, henhører ikke under anvendelsesområdet for artikel 14 i direktiv 2000/60 og navnlig ikke artiklens stk. 1.

4) Rådets direktiv 85/337/EØF af 27. juni 1985 om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/35/EF af 26. maj 2003, og navnlig direktivets artikel 1, stk. 5, skal fortolkes således, at det ikke er til hinder for en lov såsom lov nr. 3481/2006, der blev vedtaget af det græske parlament den 2. august 2006, hvormed et projekt om delvis omledning af vand fra en flod såsom det i hovedsagen omhandlede blev godkendt på grundlag af en undersøgelse af de miljømæssige virkninger af projektet, som tjente som grundlag for en administrativ afgørelse, der blev vedtaget efter en procedure i overensstemmelse med de forpligtelser om oplysning og deltagelse af offentligheden, der er fastsat i dette direktiv, og dette selv om denne afgørelse blev annulleret ad rettens vej, såfremt den pågældende lov udgør en særlig lov, således at direktivets målsætninger kan nås gennem lovgivningsproceduren. Det tilkommer den nationale ret at efterprøve, om disse to betingelser er blevet overholdt.

5) Et projekt om delvis omledning af vand fra en flod såsom det i hovedsagen omhandlede kan ikke anses for en plan eller et program, der henhører under anvendelsesområdet for Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/42/EF af 27. juni 2001 om vurdering af bestemte planers og programmers indvirkning på miljøet.

6) De områder, der indgik i den nationale liste over lokaliteter af fællesskabsbetydning, som blev fremsendt til Europa-Kommissionen i henhold til artikel 4, stk. 1, andet afsnit, i Rådets direktiv 92/43/EF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter, var omfattet af beskyttelsen i dette direktiv før offentliggørelsen af Kommissionens beslutning 2006/613/EF af 19. juli 2006, hvormed listen over beskyttede lokaliteter af fællesskabsbetydning i det mediterrane biogeografiske område i henhold til Rådets direktiv 92/43/EØF blev vedtaget. Særligt skulle medlemsstaten efter meddelelsen af beslutningen til denne medlemsstat træffe de bevaringsforanstaltninger, der er fastsat i direktivets artikel 6, stk. 2-4.

7) Direktiv 92/43 og navnlig direktivets artikel 6, stk. 3 og 4, skal fortolkes således, at det er til hinder for, at et vandomledningsprojekt, som ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for bevarelsen af et særligt beskyttelsesområde, men som kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, kan tillades, når der mangler oplysninger og troværdige og opdaterede data vedrørende fuglelivet i dette område.

8) Direktiv 92/43 og navnlig direktivets artikel 6, stk. 4, skal fortolkes således, at begrundelser, der dels er knyttet til kunstvanding, dels til drikkevandsforsyning, for iværksættelse af et vandomledningsprojekt kan udgøre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, der kan begrunde gennemførelsen af et projekt,

som skader integriteten af de omhandlede lokaliteter. Når et sådant projekt skader integriteten af en lokalitet af fællesskabsbetydning med en prioriteret naturtype og/eller en prioriteret art, kan gennemførelsen af projektet principielt begrundes af hensyn knyttet til drikkevandsforsyning. Under visse omstændigheder vil gennemførelsen kunne begrundes med de væsentlige fordelagtige virkninger, som kunstvanding kan have for miljøet. Derimod kan kunstvanding principielt ikke begrundes i hensynet til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed, som kan begrunde gennemførelsen af et projekt såsom det i hovedsagen omhandlede.

9) Ved fastlæggelsen af, hvad der udgør passende kompensationsforanstaltninger, skal der i medfør af direktiv 92/43 og navnlig af direktivets artikel 6, stk. 4, første afsnit, første punktum, tages hensyn til omfanget af vandomledningen og størrelsen af de arbejder, som projektet medfører.

10) I henhold til direktiv 92/43 og navnlig direktivets artikel 6, stk. 4, første afsnit, fortolket i lyset af målsætningen om en bæredygtig udvikling, således som den er knæsat i artikel 6 EF, kan der gives tilladelse til, at et naturligt flod-økosystem forvandles til et menneskeskabt flod-og-sø-økosystem inden for et område, der er en del af Natura 2000-nettet, såfremt betingelserne i denne bestemmelse i direktivet er opfyldt.